

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma

Antti Ahlgrén

EDELLYTYKSET JA ESTEET VELALLISEN KONKURSSILLE

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2017

OPINNÄYTETYÖ
Kesäkuu 2017
Liiketalouden koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
(013) 260 600

Tekijä
Antti Ahlgrén

Nimeke
Edellytykset ja esteet velallisen konkurssille

Tiivistelmä

Tässä opinnäytetyössä perehdytään velallisen konkurssiin. Opinnäytetyössä selvitetään, millä edellytyksillä velallinen voi mennä konkurssiin, ja mitkä ovat sen mahdolliset esteet. Tutkimuskysymysten kannalta aihetta pohjustetaan selvittämällä konkurssi käsitteenä ja menettely pääpiirteittäin. Aihe on ajankohtainen ja yhteiskunnallisesti merkittävä, koska kannattamattomien yritysten poistuminen on pysyvä osa markkinataloutta ja yleinen taloudellinen tila on ollut ailahteleva. Yritysten joukossa on myös suurtyöllistäjiä.

Opinnäytetyössä käytetään tutkimusmenetelmänä lainopillista kirjoituspyötätutkimusta. Tutkimuskysymyksiin pyritään löytämään vastaus voimassa olevista oikeuslähteistä. Oikeuslähteinä käytetään lainsäädäntöä, lain esitöitä, esimerkkejä oikeuskäytännöstä ja oikeuskirjallisuutta.

Kun velallinen asetetaan konkurssiin, on huomioitava useita lainsäädännöllisiä seikkoja. Edellytysten osalta voidaan tehdä karkea jako prosessuaalisten ja materiaalisten edellytysten välille. Konkurssi ei kuitenkaan aina ole itsestänselvyys, vaan monimutkaisena menettelynä se voi tyssätä useaan seikkaan, kuten esimerkiksi varojen puutteeseen.

Kieli
suomi

Sivuja 76

Asiasanat

konkurssi, konkurssilaki, konkurssin edellytykset, konkurssin esteet, insolvenssioikeus, maksukyvyttömyys

THESIS
June 2015
Degree programme in Business Economics

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
FINLAND
(013) 260 600

Author
Antti Ahlgrén

Title
Conditions and obstacles to the debtor's bankruptcy

Abstract

This thesis focuses on debtor's bankruptcy. The thesis to cope with the conditions in which the debtor can go bankrupt, and what are the potential obstacles. Cause of the research questions that raises pave the way for finding out the bankruptcy bur-source and outline the procedure. The subject is topical and socially significant, because the elimination of unprofitable companies has been a permanent feature of the market economy and the overall economic condition has been variable. Many of those companies are also big employers.

The thesis has been made by using judicial desk research method. The research questions aimed at finding the answer to the valid legal sources of law. The law sources in this thesis is used in legislation, legislative history, and example cases of law and judicial literature.

When the debtor is declared bankrupt, is taken into account a number of legislative circumstances. As regards the conditions to make a rough division between the procedural and material conditions. However, bankruptcy is not always self-evident, but a complex-reporting procedure it can get bogged down on several grounds such as, for example, lack of funds.

Language
Finnish

Pages 76

Keywords

bankruptcy, bankruptcy law, the conditions for bankruptcy, obstacles to bankruptcy, insolvency, insolvency

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Konkurssi	7
2.1	Konkurssilainsäädäntö Suomessa	9
2.2	Konkurssien määrän kehitys	10
2.3	Konkurssimenettely pääpiirteittäin	12
3	Konkurssiin asettamisen edellytykset	16
3.1	Prosessuaaliset edellytykset	16
3.1.1	Tuomioistuimen toimivalta	17
3.1.2	Konkurssikelpoisuus	21
3.1.3	Hakemiskelpoisuus	27
3.1.4	Hakijasaatava ja sen edellytykset	28
3.2	Materiaaliset edellytykset	30
3.2.1	Maksukyvyttömyys konkurssin edellytyksenä	31
3.2.2	Velkojan oikeus vaatia velallisen asettamista konkurssiin	36
3.2.3	Oletus maksukyvyttömyydestä	40
3.2.4	Ylivelkaisuus erityisenä konkurssin edellytyksenä	50
4	Konkurssiin asettamisen esteet	52
4.1	Yleinen este	52
4.2	Käynnistyvä tai käynnistetty muu maksukyvyttömyysmenettely	56
4.3	Vakuus konkurssiin asettamisen esteenä	57
4.4	Velkoja luopuu konkurssista	61
5	Pohdinta	62
5.1	Konkurssin edellytykset	62
5.2	Konkurssin esteet	67
5.3	Tutkimuksen onnistuminen	70
	Lähteet	72

1 Johdanto

Markkinataloudesta on tullut keskeinen osa elämäämme. Jokainen voi hetken mieltä, millaista elämä olisi muun muassa ilman kulutushyödykkeitä. Se ei ta-kuulla olisi helppoa. Kärjistettynä voimme ajatella, että talous luo hyvin usein perusedellytykset elämiselle. Ihmisille on töitä, joiden kautta he saavat varallisuutta. Varallisuuden myötä pystymme käyttämään muun muassa edellä mainit-tuja kulutushyödykkeitä.

Markkinataloudelle on ominaista, että uusi yrityksiä syntyy, ja vastaavasti van-voja tai kannattamattomia yrityksiä poistuu. Konkurssi on menettely, jonka tar-koituksena on poistaa kannattamaton yritys markkinoilta. Koulun (2005, 87) mukaan konkurssit pitävät yllä tehokasta markkinataloutta, jolle Suomenkin ta-lousjärjestelmä rakentuu. Konkurssin keskeinen tavoite onkin lopettaa kannat-tamattoman yrityksen liiketoiminta ja jakaa jäljellä olevat varat velkojien kesken. (Könkkölä & Linna 2013, 1–3.) Kansantaloudenkin kannalta on tärkeää, että kannattamaton yritys saadaan poistettua markkinoilta tehokkaasti ja tulokselli-sesti (HE 26/2003 vp, 7). Pinomaan (2009, 13) mukaan konkurssi pitää myös yllä talousjärjestelmän tehokkuutta.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on löytää vastaukset tutkimuskysymyksiini. En-simmäisenä tutkimuskysymyksenä tarkastelen konkurssiin asettamisen edelly-tyksiä ja toisena tutkimuskysymyksenä tarkastelen konkurssin esteitä. Opinnäy-tetyön tarkoituksena on tutkia edellytyksiä ja esteitä sekä velallisen että velkojan näkökulmasta. Pyrin myös systematisoimaan vastaukset niin, että niistä muo-dostuu yhtenäinen kokonaisuus, joka lukijan on helppo hahmottaa. Opinnäyte-työssä käydään myös pohjustavasti läpi konkurssi käsitteenä, lainsäädännön historia Suomessa, tilastotiedot ja konkurssimenettelyn pääpiirteet.

Valitsin opinnäytetyöni aiheeksi konkurssiin asettamisen edellytykset ja esteet, koska koen aiheen yhteiskunnallisesti merkittäväksi ja ajankohtaiseksi. Medias-ta voimme jatkuvasti seurata talouden tilannetta ja ennusteita Suomen talou-desta. Vaikkakin viime aikoina olemme voineet huomata, että Suomen talouden

tila on viimein nousemassa taantumasta, on suuria yrityksiä kuitenkin edelleen mennyt konkurssiin. Esimerkiksi tavaratalo Anttilan konkurssi oli varmasti jokaiselle pieni yllätys. Ylen uutisen mukaan Anttila Oy on muun muassa työllistänyt yhteensä lähes 1300 työntekijää, joten yritys on yhteiskunnallisesti ollut myös merkittävä työllistäjä (Yle 2016). Tilastokeskuksen tilastojen mukaan vuonna 2016 konkurssin tehneiden yritysten henkilömäärä oli kuitenkin kokonaisuudessaan vajaa 13 000 henkilöä (Tilastokeskus 2016). Viime aikoina on myös uutisoitu Seppälän ahdingosta. Ylen uutisen mukaan, vaikka Seppälän johto on sijoittanut omia rahojaan runsaasti yhtiöön, tekevät lopullisen päätöksen konkurssiin hakemisesta velkojat (Yle 2017). Konkurssi on tullut pysyväksi osaksi markkinataloutta, joten se tulee aina olemaan ajankohtainen. Aiempia opinnäytetöitä ei aiheesta ollut, mikä vaikutti myös aiheen valintaan.

Tutkimusmenetelmänä käytän opinnäytetyössäni lainopillista kirjoituspöytätyötä. Lainoppi eli oikeusdogmatiikka rakentuu voimassa olevien oikeuslähteiden varaan. Oikeuslähteitä käytetään etusija- ja käyttöjärjestyssääntöjen osoittamassa järjestyksessä. Keskeisimpänä tutkimusongelmana lainopissa on selvittää, mikä voimassa olevan oikeuden sisältö on kulloinkin käsiteltävässä oikeusongelmassa. Lainopin tarkoituksena on antaa vastaus, kuinka aktuaalisessa tilanteessa tulisi toimia voimassa olevan oikeusjärjestyksen mukaan. Toinen lainopin keskeinen tehtävä on voimassa olevan oikeuden jäsentäminen eli systematisointi. Lainoppi pyrkii systematisoinnin avulla kehittämään ja luomaan oikeudellista käsitejärjestelmää. Systematisointi auttaa myös hahmottamaan oikeudellisten järjestelyiden välisiä suhteita ja kokonaiskuvaa. (Husa, Mutanen & Pohjonen 2008, 20–21.)

Lähteitä, jotka pitävät sisällään informaatiota oikeuden sisällöstä, kutsutaan oikeuslähteiksi. Oikeusdogmatiikan näkökulmasta tärkein oikeuslähde ovat lait ja muut säännökset. Kuitenkin pelkkien säädöstekstien sisältö jää usein epäselväksi niiden epätasällisuuden ja moniselitteisyyden johdosta, joten niiden apuna tulkinnassa käytetään oikeudellisia aineistoja, joita ovat muun muassa oikeustapaukset, oikeuskirjallisuus ja säädösten valmisteluaineisto. Oikeuslähteet tyypillisesti jaetaan vielä kolmeen ryhmään velvoittavuuden mukaan: vahvasti velvoittavat (pakolliset), heikosti velvoittaviin ja sallittuihin. Vahvasti velvoit-

tavia oikeuslähteitä ovat maan tapa ja laki. Heikosti velvoittavia ovat tuomioistuinten ratkaisut ja lainsäätäjän tarkoitus. Sallituiksi oikeuslähteiksi luetaan vastaavasti muun muassa oikeustiede, jolla on tosiasiaassa suuri merkitys oikeuslähteenä. (Husa ym. 2008, 32–33.)

2 Konkurssi

Näkökulmia konkurssin tarkastelemiselle on useita, mutta vakiintuneen tulkinnan mukaan konkurssi nähdään sekä oikeudellisena että taloudellisena ilmiönä – niin ikään vakiintuneena kiinteänä osana markkinataloutta. (HE 26/2003 vp, 6.) Könkkölän ja Linnan (2013, 1) mukaan konkurssi on oikeudellinen ilmiö, jonka keskeisin oikeudenala on prosessioikeus. Prosessioikeus oikeudenalana käsittelee velvollisuuksien ja aineellisten oikeuksien vahvistamista ja täytäntöönpanoa (Linna 2012, 3). Vuorenpään (2009, 4) mukaan keskeistä prosessioikeudessa on aineellisten (materiaalisten) oikeuksien ylläpitäminen, tarvittaessa jopa pakkokeinoja käyttämällä. Ilman täytäntöönpanoa ja mahdollisia pakkokeinoja materiaaliset oikeudet jäisivät usein vajaiksi. Tällöin velkojat eivät saisi velkojaan takaisin. (Könkkölä & Linna 2013, 2.) Konkurssille on kuitenkin ominaista, että velkojat kokevat mittavia tappioita (Linna 2012, 230).

Könkkölän ja Linnan (2013, 1) mukaan konkurssi on myös liiketaloudellinen ilmiö, jonka lopputulos on liiketoiminnan loppuminen. Markkinataloudelle onkin ominaista, että uusia yrityksiä syntyy ja yritykset, joiden toiminta ei ole kannattavaa, poistuvat markkinoilta. Konkurssi on siis menettelynä välttämätön markkinatalouden toiminnan kannalta. Konkurssin tarkoituksena on hoitaa järjestäytyneesti velallisen maksukyvyttömyystilanteet velkojien kesken – eli sekä poistaa kannattamaton velallinen markkinoilta, että muuntaa käytettävissä oleva omaisuus rahaksi velkojille. (HE 26/2003 vp, 6.) Talouden toimivuuden kannalta on siis tärkeää, että ne toimijat, jotka eivät suoriudu velvoitteistaan, poistuvat markkinoilta (Linna 2012, 230).

Konkurssilain (120/2004, myöhemmin KonkL) 1:1.2 §:n mukaan konkurssi on maksukyvyttömyysmenettely, joka koskee velallisen kaikkia velkoja ja jonka tarkoituksena on käyttää velallisen omaisuus konkurssisaatavien maksuun. Könkkölän ja Linnan (2013, 3) mukaan tarkoitusperää kuvaa kaikkein parhaiten termi likvidaatio. Likvidaation (selvityksen) tarkoituksena on käyttää kaikki konkurssipesän varat velkojen maksuun. Lain esitöissä on lisäksi katsottu, että likvidaatiomenettelyyn kuuluu myös velallisen omaisuuden realisointi (HE 26/2003 vp, 6). Kun kaikki varat on käytetty, velallisen taloudellinen toiminta loppuu, mikä on likvidaatiolle ominaista (HE 26/2003 vp, 6). Yksinkertaisesti ilmaistuna konkurssi on siis maksukyvyttömän velallisen likvidaatiomenettely. (Linna 2012, 230.)

Kaikkiaan Suomessa on yhteensä neljä maksukyvyttömyysmenettelyä: konkurssi, ulosotto, velkajärjestely ja yrityssaneeraus. Menettelyjen välisistä suhteista on säädetty erityislaeissa. Tärkeä pääsääntö on, että rehabilitaatioon tähtäävät menettelyt keskeyttävät likvidaatiomenettelyn, jota konkurssi edustaa. Velkajärjestelyn ja yrityssaneerauksen tarkoitus, konkurssista poiketen, on velallisen rehabilitaatio eli taloudellisen tilan tervehdyttäminen. Tervehdyttämislle annetaan etusija, koska työpaikkojen lisäksi se säästää kaikkia niitä saavutuksia ja panostuksia, joita liiketoiminnan avulla on kerrytetty. (Könkkölä & Linna 2013, 5–6).

Konkurssi menettelynä on myös yleistäytäntöönpanoa, jossa velallisen omaisuudella tarkoitetaan velallisen omaisuuden rahaksimuutosta saatuja varoja (HE 26/2003 vp, 32). Prosessioikeudellinen täytäntöönpano jakautuu erillistäytäntöönpanoon ja yleistäytäntöönpanoon, jota konkurssi edustaa. Erillistäytäntöönpano on velkakohtainen menettely, kun vastaavasti yleistäytäntöönpanolla tarkoitetaan velallisen kaikkia velkoja (Linna 2012, 9). Koulun (2009, 9) mukaan yleistäytäntöönpanolla voidaan viitata myös konkurssin kollektiiviseen piirteeseen – kaikki velkojat ovat mukana konkurssissa (velkojakollektiivi).

On hyvä täsmentää jo tässä vaiheessa, että konkurssi menettelynä on mahdollista vain rahasaatavan täytäntöön panemiseksi. Vastaavasti muissa tilanteissa se ei ole mahdollinen. Esimerkiksi tilanteessa, jossa saatava on riittävä, ei konkurssimenettelyä voida hakea. (Könkkölä & Linna 2013, 84). Tämä käykin

ilmi jo KonkL (120/2004) 1:1.1 §:stä, jonka mukaan konkurssiin voidaan asettaa vain sellainen velallinen, joka ei kykene vastaamaan veloistaan. Velka ymmärretäänkin lähestulkoon aina rahasaatavana.

2.1 Konkurssilainsäädäntö Suomessa

Koska konkurssi ilmiönä on vanha, on konkurssilainsäädännöllä myös useissa maissa pitkä historia. Tutkimuskohteena oleva Suomen likvidaatiotyypinen konkurssilainsäädäntö juontaa juurensa aina 1860-luvulle (Konkurssisääntö 31/1868). Ennen konkurssisääntöä konkurssia koskevat säännökset tulivat lain kauppakaaresta (3/1734) säännöksistä (Linna 2012, 229). Konkurssisääntöön esikuvana toimi Ruotsin vanha konkurssilaki, joka kylläkin kumottiin jo 1920-luvulla. (HE 26/2003 vp, 7.)

Suomessa konkurssisääntöä on vastaavasti uudistettu useaan otteeseen, merkittävimmissä määrin 1900-luvulla ja etenkin sen loppupuolella (HE 26/2003 vp, 7). Kuitenkaan useista uudistuksista huolimatta, toki myös niistä johtuen, konkurssisääntö ei enää vastannut nykyajan tarpeita, joka ilmenee myös lakivaliokunnan kannanotosta LaVM 6/2003. Lakivaliokunnan kannanoton mukaan useita uudistuksia ja lisäyksiä kokenut konkurssisääntö ei enää muodosta yhtenäistä ja selvää kokonaisuutta (LaVM 6/2003, 2). Myös hallituksen esityksen mukaan konkurssisääntö on puutteellinen ja vaikeaselkoinen, monesta tärkeästä asiasta ei ole laissa ollenkaan säännöstä. Puutteellisuuden takia konkurssioikeus on ollut pitkälti käytännön varassa. Puutteellisuutta ovat kuitenkin paikanneet konkurssiasiamies ja konkurssiasiaien neuvottelukunta, jotka perustettiin vuonna 1995. (HE 26/2003 vp, 16.)

Vanha ja rikkonainen konkurssisääntö kumottiin ja uusi konkurssilaki (Konkurssilaki 120/2004) astui voimaan vuonna 2004. Oman muutospaineensa konkurssilainsäädäntöön toi myös kansainvälistyminen, joka edellyttää selkeää lainsäädäntöä. Kansainvälisen konkurssioikeuden tarkoitus on säännellä niitä tilanteita, joissa velallisella on liittyviä ulkomaille. Suomen kannalta keskeisemmät kan-

sainväliset konkurssioikeudelliset säännökset ovat pohjoismainen konkurssisopimus (333/1934) ja Euroopan yhteisön lainsäädäntö. (HE 26/2003 vp, 16.)

Esimerkiksi EY:n maksukyvyttömyysasetuksen mukaan jäsenvaltiossa aloitettu konkurssi heijastuu nimittäin myös muihin jäsenvaltioihin. Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1346/2000 4. artiklan mukaan menettelyyn sovelletaan sen jäsenvaltion lainsäädäntöä, jossa menettely on aloitettu. Tilanne koskettaa siis vain kansainvälisiä toimijoita, joiden toiminta on laajentunut myös muuhun jäsenvaltioon.

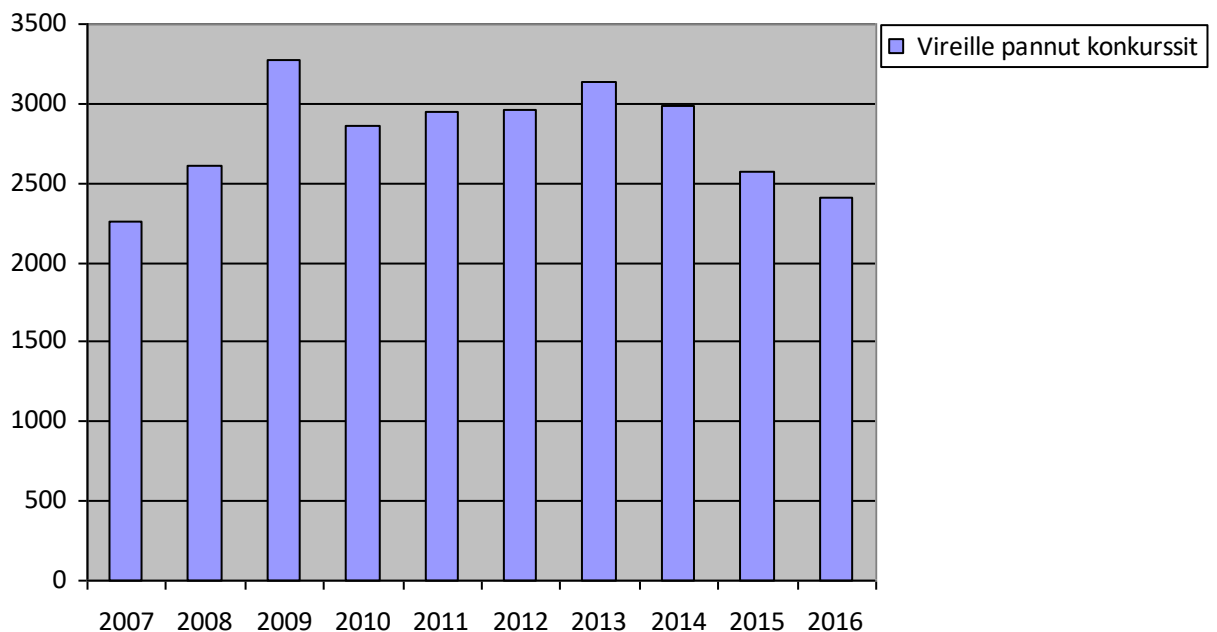
Kontrollivaltaa konkurssissa on aina käyttänyt tuomioistuin, mutta on hyvä huomioida konkurssiasiamiehen ja konkurssiasiain neuvottelukunnan rooli. Kyseisillä viranomaisilla on Suomen konkurssilainsäädännössä valvova rooli. Ne valvovat konkurssijärjestelmän toimintaa. Konkurssiasiamies voi myös puuttua yksittäisen konkurssin hallintoon tai pesän selvittämiseen. (Koulu 2009, 176.) Lain esitöissä onkin katsottu, että konkurssiasiamiesjärjestelmä on osoittautunut toimivaksi lisäksi konkurssilainsäädäntöön (HE 26/2003 vp, 23).

2.2 Konkurssien määrän kehitys

Tietoja konkurseista Suomessa saa lähinnä vain Tilastokeskuksen tilastoista. Keskeisin tieto konkurseista on konkurssihakemusten vuosittainen määrä, joka antaa myös samalla tietoa kiinteästä talouden tilanteesta ja sen mahdollisista muutoksista. Esimerkiksi laman aikaan vuonna 1992 vireille pantujen konkurssihakemusten määrä oli suurimmillaan. (HE 26/2003 vp, 14.)

Tilastokeskus siis ylläpitää ja julkaisee tietoa käräjäoikeuksissa vireille tulleista ja päättyneistä konkurseista. Tietosisältö koskee pääasiassa konkurssihakemusten lukumäärää, mutta tietoa saa muista asioista, kuten esimerkiksi konkurssiin menneiden yritysten henkilömäärästä ja toimialoista. Tilastoissa vireille pannuilla konkurseilla tarkoitetaan kyseisen kalenterivuoden aikana konkurssiin haettuja velallisia. Vastaavasti päättyneillä konkurseilla tarkoitetaan kalenterivuoden aikana loppuun käsiteltyjä konkurseja. (Tilastokeskus 2016)

On hyvä huomata, että vireille pantu konkurssihakemus ei vielä tarkoita konkurssiin ”menemistä” sanan konkreettisessa merkityksessä. Menettelynä konkurssi on mutkikas ja voi monesta syystä jäädä kesken. Huomionarvoista tilastoissa on myös se, että päättyneet konkurssit edustavat eri perusjoukkoa kuin vireille pannut konkurssit. Päättyneet konkurssit on voitu panna vireille useita vuosia ennen päättymistään (Tilastokeskus 2016). Siksi, tässä opinnäytetyössä, nykytilan arvioinnissa tarkastellaan vuosittain päättyneiden konkurssien määriä ja vireille pantujen konkurssien määriä.

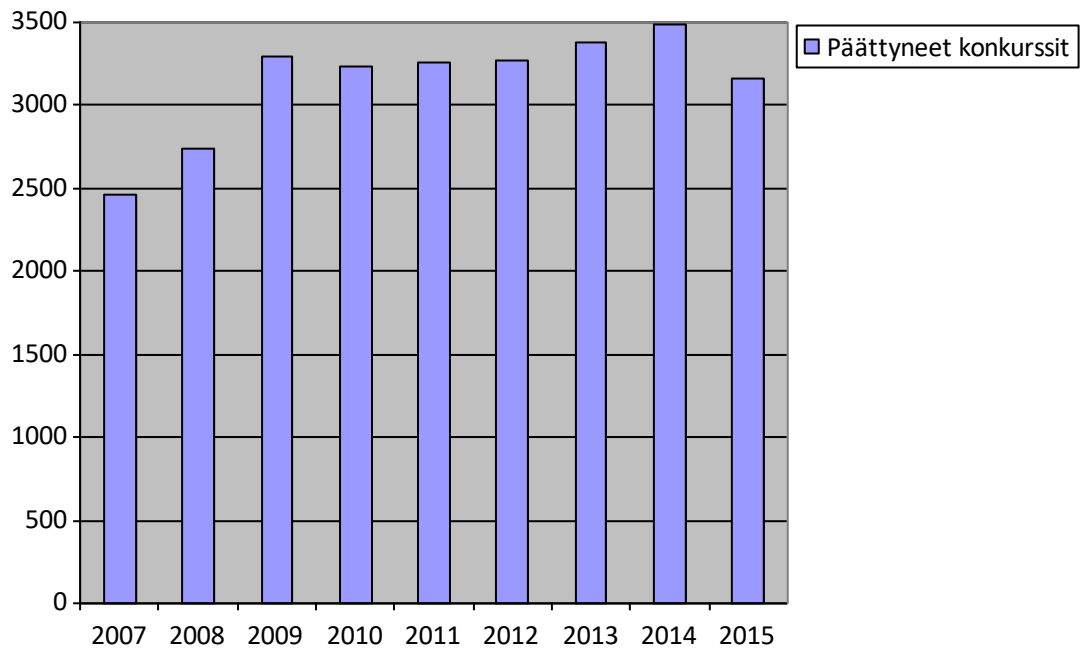

Kuvio 1. Konkurssihakemusten määrät 2007-2016

Konkurssihakemusten vuosittainen määrä on pysynyt tasaisesti 2000:n ja 3000:n hakemuksen välillä, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, ajanjaksolla 2007–2016. Tarkasteltavana ajanjaksona vuonna 2009 konkurssihakemusten määrä on ollut korkeimmillaan (3275). Vuodesta 2007 alkaen konkurssihakemusten määrä on noussut, mutta kääntynyt pieneen laskuun vuoden 2013 jälkeen kuitenkin pysyen 2500 vuosittaisen hakemuksen tienoilla. (Kuvio 1.)

Vastaavasti päättyneiden konkurssien määrä on trendiltään ollut nousujohteinen vuodesta 2007 alkaen. Vuonna 2009 konkurssien määrä on ylittänyt jo 3000:n hakemuksen määrän, jonka yläpuolella se on sen jälkeen pysynyt. Huippunsa se on saavuttanut 2014 (3490). (Kuvio 2.) Koulun (2005, 88) mukaan Suomen

konkurssien määrä on viime vuosien osalta (3000/vuosi) ollut pohjoismaista keskitasoa.

Kuvio 2. Päätyneet konkurssit 2007-2015

2.3 Konkurssimenettely pääpiirteittäin

Konkurssi alkaa, kun tuomioistuin asettaa velallisen konkurssiin (KonkL 1:4 §). Hakemus konkurssista tulee tehdä kirjallisesti, ja sitä voi hakea joko velallinen itse, jolloin puhutaan velallisaloitteisesta konkurssista, tai velkoja, jolloin puhutaan velkoja-aloitteisesta konkurssista (Koulu & Lindfors 2010, 72,77).

Konkurssimenettelyn alkuvaiheet ovat hyvin erilaisia velallisaloitteisessa konkurssissa ja velkoja-aloitteisessa konkurssissa (Koulu & Lindfors 2010, 72). Kun velallinen hakee konkurssia, asia voidaan ratkaista tyypillisesti nopeasti, koska edellytysten tutkiminen on yleensä yksinkertaista. Vastaavasti velkoja-aloitteisessa konkurssissa myös velallinen on osallinen, jolloin häntä on kuultava. (Könkkölä & Linna 2013, 121.)

Kun arvioidaan velkoja-aloitteista konkurssihakemusta, on huomioitava KonkL (120/2004) 7:8.1 §, jonka mukaan hakemus on saatettava velallisen tiedoksi, ja hänelle on varattava tilaisuus antaa asiasta lausunto määräpäivään mennessä. Jos velallinen vastustaa hakemusta, tulee asia käsitellä istunnossa (KonkL 7:8.2 §). Vastustamisensa tueksi velallisen ei tarvitse esittää erillistä selvitystä (HE 26/2003 vp, 90). Velkojan hakemus voidaan kuitenkin ratkaista ilman velallisen kuulemista tai lausumaa (KonkL 7:8.2 §). Tuomioistuin tutkii tällöin velkojan hakemuksen perusteella, onko konkurssiin asettamiselle riittävät perusteet (HE 26/2003 vp, 90). Könkkölän ja Linnan (2013, 140) mukaan asia voidaan myös ratkaista kansliassa, jos velallinen ei ole toimittanut pyydettyä lausumaa tai velallinen ei lausumassaan vastusta hakemusta.

Kun tuomioistuin on asettanut velallisen konkurssiin, on päätökseen mahdollista hakea muutosta valittamalla. Muutosta saa hakea se asianosainen, jolle päätös on ollut vastainen. Asianosainen voi olla velallinen tai velkoja. (Könkkölä & Linnana 2013, 153.)

Konkurssi voi myös peruuntua. Konkurssi voidaan perua, jos velallinen ja velkoja ovat tehneet yhteisen hakemuksen perumisesta. Jos velkoja taas on itse hakenut konkurssia, voi hän itse hakea konkurssin perumista. Hakemus on täytynyt tehdä kahdeksan päivän kuluessa siitä, kun velallinen on tuomioistuimen päätöksellä asetettu konkurssiin. Perumiselle on myös esitettävä pätevä syy. Tuomioistuimen on kuultava asiassa pesänhoitajaa ja lisäksi harkintansa mukaan velkojia. (KonkL 7:13.1 §.)

Tuomioistuin määrää konkurssin alkaessa konkurssille pesänhoitajan tai pesänhoitajat (KonkL 8:1.1 §). Pesänhoitajien lukumäärää arvioidessa tuomioistuimen tulee arvioida konkurssipesän omaisuuden määrää ja sen realisoinnin aiheuttamaa työtä (HE 26/2003 vp, 93). Ennen pesänhoitajan määräämistä tuomioistuimen on lisäksi kuultava ehdotettua pesänhoitajaa tai ehdotettuja pesänhoitajia ja suurimpia velkojia (KonkL 8:1.2 §). Harkintansa mukaan tuomioistuimen tulee myös järjestää velalliselle, muille velkojille ja palkkaturvaviranomaiselle tilaisuus tulla kuulluksi (KonkL 8:1.2 §). Esitöiden mukaan kuultavien velkojien määrää on harkittava aina tapauskohtaisesti (HE 26/2003 vp, 94). Jos

pesänhoitajan määrääminen ei onnistu, on tuomioistuimen määrättävä väliaikainen pesänhoitaja (KonkL 8:2 §).

Kun konkurssi on alkanut ja sille on määrätty pesänhoitaja, alkaa konkurssin jatkomenettely. Jatkomenettelyssä vastuu siirtyy pesän hallinnolle. (Könkkölä & Linna, 225.) Jatkomenettelyn ensimmäinen vaihe on velkaselvittely. Sen tarkoituksena on selvittää velallisen velat. Velkaselvittelyn lopputuloksena pesänhoitaja laatii – velkojien ilmoitusten perusteella – jakoluettelon, jonka tuomioistuin vahvistaa. Vahvistetun jakoluettelon perusteella velkoja saa velalleen suorituksen konkurssipesästä. (Koulu & Lindfors, 73–74.)

Pesänhoitajan on laadittava jakoluetteloehdotus, josta on käytävä ilmi, kuinka velat aiotaan jakaa velkojille (KonkL 13:1.1 §). Ehdotus tai tieto sen valmistumisesta tulee toimittaa velalliselle ja niille velkojille, jotka ovat sitä pyytäneet (KonkL 13:2.1 §). Pyytämättä ehdotus tulee toimittaa niille velkojille, joiden valvonnasta pesänhoitaja on antanut huomautuksen tai joiden valvonnan pesänhoitaja on riitauttanut (KonkL 13:2.2 §). Kun luettelo annetaan tiedoksi velkojille ja velalliselle, annetaan silloin heille mahdollisuus ottaa kantaa ehdotuksen oikeudellisuuteen (Könkkölä & Linna 2013, 437). Varsinainen pesänhoitajan jakoluettelo tehdään velkojien ja velallisen kuulemisen jälkeen, mihin pesänhoitaja on tehnyt lausumien ja riitautusten jälkeen tarpeelliseksi katsomansa tarkistukset (KonkL 13:10.1 §). Pesänhoitajan tulee toimittaa jakoluettelo tuomioistuimelle vahvistettavaksi, ja jos saatava on riitautettu, tulee pesänhoitajan toimittaa riitautusta koskevat asiakirjat myös tuomioistuimelle (KonL 13.10.2 §).

Jotta velkojat voivat saada suorituksen konkurssipesästä, on loogista, että konkurssin alettua velallinen menettää oikeutensa omaisuuden hallinnasta (KonkL 3:1 §). Konkurssipesän omaisuus muodostaa varallisuusmassan, jota hallinnoi velkojakollektiivi. Velkojakollektiivin muodostavat ne velkojat, joilla on oikeus saada maksu konkurssipesän varoista. Velkojakollektiivin edustajana toimii pesänhoitaja. (Koulu & Lindfors 2010, 73.) Könkkölän ja Linnan (2013, 226) mukaan pesänselvitys tarkoittaa yksinkertaistettuna konkurssipesän saattamista siihen kuntoon, että omaisuus voidaan realisoida, ja saadut varat jakaa velkojille.

Jotta omaisuus voidaan jakaa velkojille, tulee pesän netto-omaisuus selvittää. Tämän takia pesänhoitajan tulee selvittää konkurssipesän varallisuus sekä velallisen mahdolliset velat. Kyseisestä selvityksestä käytetään nimitystä pesäluettelo. Pesäluettelon tarkoitus on antaa todenmukainen ja havainnollinen kuva velallisen tilasta ennen konkurssia (HE 26/2003 vp, 63,101). Konkurssilain (120/2004) 9:1.1 §:n mukaan pesäluettelosta tulee käydä ilmi velallisen omaisuus konkurssin alkaessa ja arvio realisoinnin tuloksesta sekä mahdolliset velat sitoumuksineen. Pesäluetteloa täydennetään velallisselvityksellä, jonka tarkoitus on selvittää konkurssiin johtaneet syyt ja velallisen toimintaa. Kyseiset ”pakolliset selvitykset” laaditaan jokaisessa konkurssiasiassa. Selvitykset muodostavat kokonaisuuden, joiden pohjalta konkurssipesän selvittäminen, konkurssin mahdollinen raukeaminen tai jatkuminen sekä julkisselvitykseen siirtyminen tehdään. (Könkkölä & Linna 2013, 226–227.) Pesäluettelolla ei kuitenkaan ole varsinaista oikeudellista merkitystä toisin kuin jakoluettelolla (Koulu & Lindfors 2010, 75).

Kun konkurssipesä on selvitetty, voidaan aloittaa sen omaisuuden muuttaminen rahaksi, mistä vastaavat velkojat. Omaisuuden myynnin jälkeen pesänhoitaja maksaa konkurssivelkojille jako-osuudet jakoluettelon mukaisesti ja laatii lopputilityksen, jonka myötä konkurssi päättyy. (Könkkölä & Linna 2013, 269.) Konkurssilain (120/2004) 19:1.1 §:n mukaan pesänhoitajan on pesänselvityksen ja omaisuuden realisoinnin jälkeen laadittava lopputilitys. Lopputilityksen hyväksymisen jälkeen konkurssi päättyy (KonkL 19.7 §). Konkurssipesän lopettaminen on kuitenkin vain kuvainnollista kielenkäyttöä. Oikeudellisesti konkurssi ei koskaan pääty. (Koulu & Lindfors 2010, 77.) Jos ilmestyy sellaisia varoja, jotka olisivat kuuluneet konkurssipesään, konkurssi elpyy, ja pesänhoitaja saa takaisin lakisääteiset valtuutensa (KonkL 19:9.1 §).

Lähtökohtaisesti kun velallinen asetetaan konkurssiin, pyrkimyksenä on loppuun saatettu täytäntöönpano, jossa selvitysten perusteella omaisuus realisoidaan ja jaetaan vahvistetun jakoluettelon mukaan velkojille – puhutaan konkurssin säännönmukaisesta päättymisestä (Koulu & Lindfors 2010, 269). Näin ei kuitenkaan aina ole. Konkurssi voi päättyä myös peruuntumiseen (KonkL 7:13 §),

raukeamiseen (KonkL 10 luku), sovintoon (KonkL 21 luku) tai konkurssipesän konkurssiin (KonkL 2:5 §). Könkkölän ja Linnan (2013, 271) mukaan näitä päätymisiä voidaan nimittää erityisiksi konkurssin päättymistavoiksi. Konkurssin päättymistapoja ei tule tulkita konkurssiin asettamisen esteeksi.

Seuraava Helsingin hovioikeiden tapaus selventää konkurssin erityistä päättymistapaa. Edellytykset velallisen konkurssille ovat olleet olemassa, mutta tapauksessa konkurssi on kuitenkin rauennut.

Helsingin hovioikeus 22.05.1991 S 91/458

Velkoja, joka oli vaatinut velallisen asettamisesta konkurssiin, oli ottanut vastatakseen vain 10 000 markkaa konkurssikustannuksista. Konkurssiin luovutetut varat eivät kuitenkaan riittäneet konkurssin kustannuksiin eikä kukaan velkoja ottanut niitä vastatakseen. Konkurssiain käsittely päättyi raukeamiseen.

3 Konkurssiin asettamisen edellytykset

3.1 Prosessuaaliset edellytykset

Konkurssin prosessuaaliset edellytykset ovat edellytyksiä, jotka mahdollistavat itse menettelyn – prosessin. Prosessuaalisia edellytyksiä on yhteensä neljä kappaletta. Prosessuaalisia edellytyksiä ovat: tuomioistuimen toimivalta, konkurssikelpoisuus, hakemiskelpoisuus ja hakijasaatava ja sen edellytykset. Oleellista on huomata, että prosessuaalinen edellytys on ehdoton konkurssin toteutumisen kannalta. Jos se puuttuu, konkurssi ei ole mahdollinen.

Selvännän seuraavaksi opinnäytetyössä jokaista prosessuaalista edellytystä erikseen. Tässä vaiheessa on kuitenkin hyvä jo selventää, että hakijasaatava voidaan tulkita myös aineelliseksi edellytykseksi, mutta on loogista sisällyttää se prosessuaalisiin edellytyksiin, koska se on ehdoton edellytys konkurssille. Haki-

jasaatava liittyy myös voimakkaasti hakemiskelpoisuuteen, jonka myötä se on järkevä käsitellä prosessuaalisten edellytysten yhteydessä.

3.1.1 Tuomioistuimen toimivalta

Tuomioistuinten toimivaltaa tarkastellessa voidaan se jakaa kahteen pienempään osaan, joiden varmistamisesta tuomioistuimella on velvollisuus. Heiskanen (2005, 729) mukaan tuomioistuimen toimivallan tutkimisvelvollisuus on ehdoton. Tuomioistuimen velvollisuus toimivallan tarkistamiseen juontaa juurensa KonKL (120/2004) 1:1.1 §:stä, jonka mukaan päätöksen konkurssiin asettamisesta tekee tuomioistuin. On myös huomattava, että Suomessa ei ole konkurssiasioita varten perustettu erillistä tuomioistuinta, joten toimivaltaisista tuomioistuimista ovat käräjäoikeudet (HE 26/2003 vp, 9).

Tuomioistuinten toimivallan kaksi osaa ovat kansainvälinen toimivalta ja kansallinen toimivalta. Heiskanen (2005, 729) korostaa, että kansainvälinen ja kansallinen (alueellinen) toimivalta ovat ehdottomia prosessinedellytyksiä konkurssimenettelyssä. Jos tuomioistuin ei ole toimivaltainen, ei velallista voida asettaa konkurssiin. Aiemmin kansainvälistä toimivaltaa ei tuomioistuinten tarvinnut miettiä, koska se määräytyy samoilla säännöksillä kuin kansallinen toimivalta. Kansainvälistymisen ja EY:n maksukyvyttömyysasetuksen myötä tilanne on kuitenkin muuttunut. (HE 26/2003 vp, 83.)

Tuomioistuinten kansainvälinen toimivalta onkin pidettävä erillään kansallisesta toimivallasta. Kansainväliselle prosessioikeudelle on nimittäin keskeistä, että ensimmäisenä ratkaistaan tuomioistuimen kansainvälinen toimivalta. Ensimmäisenä ratkaistaan siis se, onko mahdollista ratkaista kyseinen käsillä oleva asia tietyn valtion tuomioistuimessa. Tämän huomaa hyvin Helsingin hovioikeuden ratkaisusta 23.1.2012 S 11/3303, jota on käsitelty myöhemmin. Vasta kansainvälisen toimivallan ratkaisemisen jälkeen tulee tarkasteltavaksi kansallinen toimivalta, eli mikä tuomioistuin on valtion sisällä toimivaltainen. Kansainvälisessä prosessioikeudessa on keskeistä, että käsiteltävällä asialla on oltava yhteys kyseiseen valtioon. (Koulu 2003, 43.) Teoksessa Kansainvälinen konkurs-

sioikeus pääpiirteittäin Koulu kuitenkin korostaa, että kansainvälinen konkurssi-oikeus voidaan tulkita kansainväliseen prosessioikeuteen vain laajassa merkityksessä. Tällöin niille on yhteistä vain juuri edellä kuvatut yleiset piirteet. (Koulu 2004, 4.)

Kansainvälistä toimivaltaa tarkasteltaessa on huomioitava KonKL (120/2004) 1:2.2 §, jonka mukaan tilanteessa, jossa on liittymä toiseen MKA:n jäsenvaltioon, sovelletaan kyseisen asetuksen säännöksiä. Suomalaisen tuomioistuimen toimivallasta säädetään siis MKA:ssa silloin, kun velallisen pääintressin keskus on Suomessa tai muussa jäsenvaltiossa, johon kyseistä asetusta sovelletaan (KonKL 7:1.1 §). Maksukyvyttömyysasetus tulee sovellettavaksi vain ja ainoastaan silloin, kun velallinen on kansainvälinen toimija ja sen pääintressin keskus on jossain toisessa jäsenvaltiossa kuin Suomessa. Heiskasen (2005, 730) mukaan pääintressin keskuksella tarkoitetaan velallisen hallinnon sijaintipaikkaa. Könkkölä ja Linna (2013, 33) tarkentavat, että pääintressin keskuksen on oltava sama paikka, jossa velallinen hallinnoi intressejään ja joka on kolmansien tiedossa. Oleellista on myös huomata, että kansainvälisessä konkurssissa päämenettelyjä voi olla vain yksi. Vastaavasti sekundäärimenettelyt ovat valinnainen osa, eikä niitä ole rajoitettu. (Koulu 2004, 55.)

MKA:n mukainen konkurssi jakautuu siis vielä kahteen erilliseen menettelyyn: päämenettelyyn ja sekundäärimenettelyyn (alueellinen menettely). Päämenettely kattaa koko velallisen omaisuuden, kun vastaavasti alueellinen menettely rajoittuu vain menettelyn aloitusvaltion omaisuuteen. Tuomioistuimen toimivallan kannalta on hyvä huomata, että päämenettely voidaan aloittaa vain sellaisessa jäsenvaltiossa, jossa velallisen pääintressin keskus sijaitsee. (Heiskanen 2005, 730.)

Jos velallisen pääintressin keskus ei kuitenkaan ole MKA:n mukaisessa jäsenvaltiossa, mutta velallinen on kansainvälinen toimija, sovelletaan kyseisessä tilanteessa KonKL (120/2004) 7:1.2 §, jonka mukaan suomalainen tuomioistuin on toimivaltainen edellä kuvatussa tilanteissa, jos velallisella on toimipaikka Suomessa tai Suomessa sijaitseva velallisen omaisuus on sellaista, että konkurssia voidaan pitää tarkoituksenmukaisena maksukyvyttömyysmenettelynä.

Tarkoituksenmukaisuus asettaa lisävaatimuksen konkurssiin asettamiselle. Ennen kaikkea sen tarkoitus on varmistaa, että velkojat saavat jonkinlaisen jako-osuuden konkurssissa, eikä konkurssi raukea heti varojen puutteeseen. (Könkölä & Linna 2013, 54.) Lain esitöiden mukaan tarkoituksenmukaisuuden harjoittamisessa tulee kiinnittää huomiota myös siihen, onko velkojalla mahdollista turvautua ulosottoon (HE 26/2003 vp, 85).

Seuraava Helsingin hovioikeuden ratkaisu osoittaa, kuinka velallinen voidaan asettaa konkurssiin KonkL (120/2004) 7:2.1 §:n perusteella. Tapauksessa velallinen oli asetettu konkurssiin velkojan hakemuksesta.

Helsingin hovioikeus 29.9.2015 S 15/2092

Velallinen oli asetettu käräjäoikeudessa velkojan hakemuksen perusteella konkurssiin. Velallinen valitti asiasta hovioikeuteen. Tapauksessa velallisen pääintressin keskus ei ollut Suomessa, eikä sellaisessa jäsenvaltiossa, johon sovelletaan MKA:ta. Tapauksessa oli riidatonta, että velkojille kertyy merkittävä jako-osuus konkurssista. Tapauksessa arvioitiin siis yksistään konkurssin tarkoituksenmukaisuutta. Velallisen omaisuutta oli yritetty ulosottomenettelyssä realisoida jo pidemmän aikaa, mutta se ei ollut tuottanut tulosta. Hovioikeus katsoikin, että konkurssi on tarkoituksenmukainen maksukyvyttömyysmenettely, ja tuomioistuin on silloin toimivaltainen asettamaan yrityksen konkurssiin.

Vastaavasti seuraava Helsingin hovioikeuden ratkaisu selventää tilannetta, jossa tuomioistuin ei ole toimivaltainen käsittelemään konkurssihakemusta. Tapauksessa velkoja haki velallisen asettamista konkurssiin.

Helsingin hovioikeus 29.9.2012 S 11/3256

Velkoja haki kansainvälistä yritystä konkurssiin. Kaupparekisterin tietojen mukaan yhtiön pääintressien keskus oli Virossa. Hovioikeus katsoi, että tapauksessa esitetyn selvityksen perusteella pääintressin keskuksen paikkaa ei ollut syytä epäillä. Velallisella ei myöskään ollut Suomessa enää toimipaikkaa, jolloin tuomioistuimella ei ollut toimivaltaa tutkia konkurssihakemusta ja sitä kautta asettaa velallista konkurssiin.

Kansainvälistä toimivaltaa tarkasteltaessa on myös huomioitava Pohjoismaisen konkurssisopimuksen vaikutus. Merkittävintä sopimuksessa on se, että velallisen omaisuudeksi luetaan myös muissa pohjoismaissa oleva omaisuus (SopS 35/1934 1. artikla). Könkkölän ja Linnan (2013, 55) mukaan sopimuksen toimivallan sääntely on kuitenkin hyvin vähäistä ja epäsuoraa. Lisäksi Suomen ja Ruotsin välillä sopimusta ei noudateta, koska MKA syrjäyttää maiden välisen sopimuksen (MKA 44 1. artikla).

Vastaavasti kun tarkastellaan kansallista toimivaltaa (eli sitä mikä tuomioistuin valtion sisällä on toimivaltainen), on hyvä huomata KonkL (120/2004) 7:2.1 §, jonka mukaan päätöksen konkurssiin asettamisesta tekee se tuomioistuin, jonka tuomiopiiriin velallinen kuuluu. Tarkemmin tuomiopiiriä määritetään sillä, että tuomiopiiri on se, missä velallisen yleinen oikeuspaikka on (KonkL 7:2.1 §). Konkurssilain esitöiden mukaan yleisellä oikeuspaikalla tarkoitetaan tuomioistuinta, jossa riita-asia tai velkomiskanne on pantava vireille (HE 26/2003 vp, 83).

Kansallista oikeuspaikkaa arvioitaessa on huomioitava myös oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 10 luvun säännökset. OKL:n 10:1 §:n mukaan tilanteessa, jossa luonnollista henkilöä vastaan esitetään vaatimus, oikeuspaikkana toimii se käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä hänellä on vakituinen asuinpaikka tai jossa hän virallisesti asuu. Vastaavasti, jos velallinen on yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö, toimivaltainen on se tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä velallisen hallintoa pääasiallisesti hoidetaan (KonkL 7:2.1 §). Mahdollista on myös, että velallisella ei ole kiinteä hallinnon paikkaa. Tällöin toimivaltainen on se tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä velallinen on pääasiallisesti toiminut (KonkL 7:2.1 §). Heiskasen (2005, 731) mukaan tilanteessa, jossa velallisella ei ole kiinteä hallinnon paikkaa, on arvioita myös, onko kyseinen tuomioistuin tarkoituksenmukainen olosuhteet huomioon ottaen.

Jos velallista haetaan konkurssiin yrityssaneerausmenettelyn aikana, on huomioitava lain yrityksen saneerauksesta (47/1993, myöhemmin YrSanL) 67a.1§, jonka mukaan toimivaltainen tuomioistuin on se käräjäoikeus, jossa saneeraus-

asia on vireillä. Heiskanen (2005, 731) korostaa, että saneeraustuomioistuin on toimivaltainen sen jälkeen, kun käräjäoikeus on tehnyt päätöksen menettelyn aloittamisesta. Saneeraustuomioistuin on niin pitkään toimivaltainen, kunnes päätös saavuttaa lainvoiman (YrSanL 67a.1§).

Seuraava Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisu selventää saneeraustuomioistuimen toimivaltaa. Tapauksessa valittajan mukaan Etelä-Savon käräjäoikeus ei ollut toimivaltainen tutkimaan konkurssihakemusta.

Itä-Suomen hovioikeus 17.6.2011 S 11/461

Tapauksessa valittajan väitteen mukaan Etelä-Savon käräjäoikeus ei ollut toimivaltainen tutkimaan konkurssihakemusta, koska Pohjois-Savon käräjäoikeus oli saneeraustuomioistuin. Konkurssihakemus oli tehty sen jälkeen, kun päätös yrityksen saneerausmenettelyn lakkaamisesta oli tehty. Päätöksessä ei oltu määrätty, että saneerauksen oikeusvaikutukset pysyvät voimassa tuomion lainvoimaisuuteen saakka. Hovioikeus katsoi, että Etelä-Savon käräjäoikeus on toimivaltainen käsittelemään asian.

Jos tuomioistuin huomaa, ettei sillä ole alueellista toimivaltaa, on sen siirrettävä hakemus hakijan pyynnöstä toimivaltaiseen tuomioistuimeen (KonkL 7:6.1 §). Lain esitöissä korostetaan, että siirtäminen on mahdollista vain suomalaisten tuomioistuinten välillä (HE 26/2003 vp, 89). Siirtäminen on käytännössä mahdollista niin pitkään, kunnes varsinainen konkurssimenettely on aloitettu (Heiskanen 2005, 732).

3.1.2 Konkurssikelpoisuus

Konkurssikelpoisuudella tarkoitetaan sitä, että konkurssin kohteena olevan oikeussubjektin omaisuus voidaan luovuttaa konkurssiin. Velallinen saadaan siis tietyin – laissa säädetyin – edellytyksin asettaa konkurssiin. (Koulu 2009, 67.) Konkurssikelpoisuus määrittää, kuka voi tulla asetetuksi konkurssiin ja samalla myös määrittää, millainen asema toimijalla on markkinoilla. Konkurssikelpoisuus

on siis pysyvä, juridiseen statukseen liittyvä ominaisuus. (Könkkölä & Linna 2013, 68–69, 80.)

KonkL (120/2004) 1:3.1 §:n mukaan konkurssiin voidaan asettaa säätiö, yhteisö, luonnollinen henkilö, kuolinpesä, konkurssipesä tai muu oikeushenkilö. Oikeushenkilö on konkurssikelpoinen myös silloin, kun se on purettu tai poistettu asianomaisesta rekisteristä (KonkL 1:3.1 §). Poistetusta tai purettu oikeushenkilöstä laissa ei ole asetettu konkurssiin hakemisen suhteen mitään takarajaa (Koulu 2009, 68).

Lain esitöiden mukaan konkurssikelpoisten velallisten yleisenä ja yhteisenä lähtökohtana toimii oikeuskelpoisuus ja erillisvarallisuus. Oikeuskelpoisuudella tarkoitetaan kykyä tehdä oikeudellisesti päteviä sitoumuksia sekä saada vastavasti nimiinsä oikeuksia. Oikeusjärjestelmä siis tunnustaa velallisen oikeustoimikelpoisuuden. Oikeuskelpoisuudella tarkoitetaan usein myös kykyä kantaa ja vastata viranomaistoiminnassa, kuten esimerkiksi tuomioistuimessa. Erillisvarallisuudella taas viitataan varoihin ja velkoihin, jotka ovat erillään omistajista, edunsaajista tai jäsenistä. (HE 26/2003 vp, 33–34.) Velallisen erillisvarallisuuden ei kuitenkaan katsota koskettavan luonnollisia henkilöitä, koska kyseinen omaisuus tulkitaan heidän omaksi omaisuudekseen (Könkkölä & Linna 2013, 70).

Lain esitöiden mukaan konkurssikelpoisuuden täyttäviä keskeisimpiä yhteisöjä ovat yhdistys, osakeyhtiö, kommandiittiyhtiö, osuuskunta ja avoin yhtiö, jotka puhekielessä kantavat yleisemmin ja yksinkertaisemmin nimeä yritys. Yhtiöitä ovat myös julkisen sektorin, kuten valtion tai kunnan, omistamat yhtiöt omistuspohjastaan riippumatta. (HE 26/2003 vp, 33.) Erityislainsäädännön puolelta tulee huomioida myös säännellyt yhtiöt, joita ovat esimerkiksi asunto-osakeyhtiölain (1599/2009) 2 §:n mukainen asunto-osakeyhtiö ja vakuutusyhtiölain (521/2008) mukaiset vakuutusyhtiöt, jotka ovat siis myös esitöiden mukaisia yhteisöjä.

Erityistä tarkoitusta varten on myös voitu asetuksen tai lain perusteella perustaa yhteisöjä, jotka ovat lain esitöiden mukaan konkurssikelpoisia (HE 26/2003 vp,

34). Esimerkiksi vesilain (587/2011) mukaiset uittoyhdistykset ovat erityistä tarkoitusta varten perustettuja yhteisöjä. Könkkölän ja Linnan (2013, 72) mukaan kuitenkin yhteisöjen sivuliikkeet tai muut itsenäiset osat eivät ole konkurssikelpoisia.

Arkielämässä yhteisön ja säätiön luokittelu voi olla haasteellista ja vaikeaa, mutta oikeudellisesti ne ovat kuitenkin ratkaistavissa. Oikeudellisesti tarkasteltuna säätiö ei ole yhteisö, koska sillä ei ole omistajia tai jäseniä. Säätiölain (487/2015) 1:2 §:n mukaan säätiö on rekisteröinnin perusteella syntynyt perustajastaan erillinen oikeushenkilö, jolla on oltava hyödyllinen tarkoitus. Säätiön perimmäiseen olemukseen kuuluu, ettei säätiö tuota taloudellista etua (HE 166/2014 vp, 64). Säätiön luonteeseen myös kuuluu voimakkaasti muuttumattomuus ja pysyvyys. (Hannula ym. 2011, 11–12.)

Konkurssikelpoisuuden kannalta keskeistä ei kuitenkaan ole ryhmittely yhteisöjen tai säätiöiden välillä, vaan merkityksellistä lähinnä on oikeuskelpoisuuden saavuttamisen ajankohta. Oikeuskelpoisuuden saavuttamisen myötä sekä yhteisö että säätiö ovat konkurssikelpoisia. Molemmat saavuttavat oikeustoimikelpoisuuden rekisteröinnin perusteella. (HE 26/2003 vp, 33–34.) Esimerkiksi säätiön nimissä tehdystä toimesta, joka on tehty ennen rekisteröintiä, vastaa kyseinen toimija niin kuin omasta velastaan (Könkkölä & Linna 2013, 74). Säätiölain (487/2015) 13.2 §:n mukaan, mikäli ennen rekisteröintiä tehdyssä toimessa on ollut useampi toimija, vastaavat he siitä yhteisvastuullisesti.

Säätiöiden ja yhteisöjen ohella myös luonnollinen henkilö voidaan asettaa konkurssiin (KonkL 1:3.1 §). Luonnollisen henkilön kansalaisuudella, iällä tai mahdollisella vajaavaltaisuudella ei esitöiden mukaan ole konkurssikelpoisuuden kannalta merkitystä. Konkurssikelpoinen luonnollinen henkilö voi olla niin yksityinen elinkeinonharjoittaja kuin yksityishenkilökin. (HE 26/2003 vp, 33.) Koulun (2009, 68) mukaan lähtökohtaisesti kaikki luonnolliset henkilöt ovat siis asetettavissa konkurssiin. On siis mahdollista, että lapsi asetetaan konkurssiin. Tällöin hänen puhevaltaansa käyttää alaikäisen edunvalvoja. Konkurssikelpoisuuden ulkopuolelle ilmeisesti jäävät kuitenkin luonnolliset henkilöt, jotka nauttivat diplomaattista immuniteettiä, vaikkakaan siitä ei nimenomaisesti ole missään sää-

detty. (Könkkölä & Linna 2013, 71.) Yksityishenkilöiden vähäinen varallisuus ja menettelyn korkeat kustannukset ovat kuitenkin useimmiten syynä, miksi konkurssi on muiden kuin yritysten kohdalla suhteellisen harvinainen (Linna 2013, 230).

Kuitenkaan oikeudellinen ryhmittely erilaisten oikeussubjektien välillä ei ole välttämätöntä, koska myös muu oikeushenkilö on konkurssikelpoinen. Lähtökohtaisesti konkurssikelpoisia olisivatkin kaikki oikeudelliset yksiköt, jotka ovat oikeustoimikelpoisia ja omistavat erillisvarallisuutta. Lainsäädännössämme on kuitenkin myös sellaisia taloudellisia toimijoita, jotka eivät ole oikeustoimikelpoisia eikä näin ollen myöskään konkurssikelpoisia. Esimerkiksi yhdistyslain (503/1989) 10 luvun mukainen rekisteröimätön yhdistys on tällainen taloudellinen toimija. Esitöiden mukaan mahdollinen lakisääteinen velvollisuuskaan ei ole osoitus konkurssikelpoisuudesta. Tällainen lakisääteinen velvollisuus on esimerkiksi yleinen verovelvollisuus. (HE 26/2003 vp, 34.)

Seuraava Helsingin hovioikeuden ratkaisu selventää KonkL (120/2004) 1:3:1 §:n konkurssikelpoisten oikeushenkilöiden määritelmää ja konkurssin liitännäisyyttä EU-oikeuteen. Tapauksessa velkoja vaati, että A OÜ SIVULIIKE SUOMESSA asetettaisiin konkurssiin.

Helsingin hovioikeus 23.1.2012 S 11/3303

Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma vaati hakemuksessaan, että A OÜ SIVULIIKE SUOMESSA asetetaan konkurssiin. Toimitetun maksukehotuksen ja kaupparekisteriotteen perusteella ilmeni, että A OÜ SIVULIIKE SUOMESSA on ulkoisen elinkeinonharjoittajan sivuliike. Kyseessä on Euroopan unionin toisessa jäsenvaltiossa toimivan yhteisön sivuliikkeestä Suomessa. Tuomioistuin katsoi olevansa toimivaltainen asiassa. Euroopan unionin neuvoston maksukyvyttömyysmenettelyistä antaman asetuksen (N:o 1346/2000) 4 artiklan mukaan aloitusvaltion laki määrittää millainen velallinen on konkurssikelpoinen. Kaupparekisteri otteen mukaan A OÜ SIVULIIKE SUOMESSA on ulkomaisen oikeushenkilön osa, eikä erillinen oikeushenkilö. Se ei siten ole konkurssikelpoinen. Lisäksi sekä maksukehotus että konkurssihakemus olivat yksilöinnin osal-

ta puutteelliset. Hakemuksen perusteella ei voitu tulkita, että velalliseksi olisi vaadittu ulkomainen oikeushenkilö. Asianosaiskelpoisuuden perusteella hakemus jätettiin tutkimatta.

Oikeushenkilö on myös konkurssikelpoinen, vaikka se on purettu tai poistettu asianomaisesta rekisteristä (KonkL 1:3.1 §). Esitöiden mukaan purettulla tai poistetulla yhtiöllä voi edelleen olla varallisuutta (HE 26/2003 vp, 34). Lisäksi velkojien oikeuksien suojaaminen edellyttää, että heillä on oikeus hakea purettua tai poistettua oikeushenkilöä konkurssiin.

Seuraava KKO:n ratkaisu osoittaa, kuinka velkoja voi hakea puretun yhtiön asettamista konkurssiin. Tapauksessa Hämeen lääninverovirasto haki Toijalan Maalauspalvelu Ky:n, joka oli lopettanut toimintansa ja purkautuminen oli merkitty kaupparekisteriin, asettamista konkurssiin.

KKO 1995:166

Hämeen lääninverovirasto haki Toijalan maalauspalvelun asettamista konkurssiin. Hämeen lääninverovirastolla oli selvä ja riidaton saatava, jota ei oltu maksettu maksukehotuksesta huolimatta, Toijalan Maalauspalvelu Ky:ltä. Oikeus totesi, että vaikka kommandiittiyhtiö oli lopettanut toimintansa, voitiin se asettaa konkurssiin, koska sen kaikkia velkoja ei oltu maksettu ennen sen purkautumista.

Myös seuraavassa KKO:n ratkaisussa on kyseessä puretun yhteisön asettamisesta konkurssiin. Kyseisessä tapauksessa yhtiö oli purkautunut ja asetettu sen jälkeen konkurssiin.

KKO 2005:95

Avoin yhtiö oli purkautunut, koska yhtiömiesten lukumäärä oli alentunut yhteen. Avoimen yhtiön muutossopimus oli allekirjoitettu 2.6.1999 ja kyseinen muutos rekisteröitiin kaupparekisteriin 23.9.1999. Yhtiön yhdestä yhtiömiehestä tuli yksityinen elinkeinonharjoittaja. Velkoja B haki kuitenkin jo puretun yhtiön asettamista konkurssiin. Avoin yhtiö asetettiin konkurs-

siin velkojan B ja toisen velkojan hakemuksesta 27.11.2000. Yhtiön purkautuminen ei ollut este konkurssihakemukselle.

Vaikka konkurssikelpoisuuden täyttävien velallisten luettelo on laaja, on konkurssilainsäädännössä myös mainittuja velallisia, jotka eivät täytä konkurssikelpoisuutta. KonkL (120/2004) 1:3.1 §:n mukaan kurssiin ei voida asettaa seuraavia julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä tai julkisyhteisöjä: kuntaa, kuntayhtymää, valtiota, Ahvenanmaan maakuntaa, valtion liikelaitosta, kirkkoa tai seurakuntayhtymää, itsenäistä julkisoikeudellista laitosta tai muuta kuntien välistä julkisoikeudellista yhteistoimintaelintä. Koulun (2009, 69) mukaan luettelo konkurssikelvottomista velallisista on tyhjentävä. Könkkölän ja Mäenpään (2013, 76) mielestä tyhjentävän luettelon seurauksena vastaavasti kaikki muut julkisoikeudelliset voidaan asettaa kurssiin.

Onkin huomattava, että poikkeuksen itsenäisiin julkisoikeudellisiin yhteisöihin tekevät yliopistolain (558/2009, myöhemmin YL) 1:1 §:ssä luetellut yliopistot. KonkL (120/2004) 1.3.2 §:n mukaan julkisoikeudellinen yliopisto voidaan asettaa kurssiin. Yliopistot ovat itsenäisiä ja julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä, jotka voivat tehdä sitoumuksia ja saada nimiinsä oikeuksia (YL 1:5 §). Konkursiperusteena on lähinnä siis se, ettei valtio vastaa yliopistojen sitoumuksista (Mäenpää 2009, 33). Lisäksi yliopistot voisivat saada, lainarahoituksesta johtuen, taloudellisia etuja, jotka taas vääristäisivät kilpailua, mikäli niiden asema ei olisi konkurssilain nojalla yhdenvertainen muihin toimijoihin nähden. (HE 7/2009 vp, 87.) Konkurssi lienee yliopistojen kohdalla mahdollista vain, jos yliopisto on pysyvästi maksukyvytön. Koska yliopistot kuuluvat valtion järjestämisen- ja rahoituksenvastuun piiriin, ensisijaisesti taloudelliset vaikeudet tulee ratkaista muilla keinoin kuin konkurssilla. (Mäenpää 2009, 33–34.)

Lain esitöiden perusteella julkisyhteisöjen konkurssikelvottomuutta voidaan perustella valtio-oikeudellisin perustein. Pelkkä ajatus maakunnan tai valtion konkurssista on mahdoton. (HE 26/2003 vp, 34.)

3.1.3 Hakemiskelpoisuus

Jotta konkurssi edes voi alkaa, tulee jonkun sitä hakea. Hakemiskelpoisuudella tarkoitetaan siis sitä, kuka voi ylipäättään hakea konkurssia, eli kenellä on prosessuaalinen asianosaiskelpoisuus toimia konkurssin hakijana (Könkkölä & Linna 2013, 80). KonkL (120/2004) 1:1.1 §:n mukaan konkurssia voi hakea velallinen itse tai velkoja.

Velallisen hakiessa konkurssia keskeistä on selvittää velallisen konkurssikelpoisuus. Jos velallinen täyttää konkurssikelpoisten velallisten määritelmän, on hänellä myös oikeus hakea konkurssia. Oikeushenkilöiden kohdalla myös edellytetään, että päätös on syntynyt oikeassa järjestyksessä. (Könkkölä & Linna 2013, 81.)

Vastaavasti velkojan hakiessa konkurssia lähtökohtana taas on, että vain sellainen velkoja, jolla on saatava velalliselta, voi hakea konkurssia (KonkL 2:2). Saatava muodostaakin prosessuaalisen edellytyksen konkurssin hakemiselle. Tästä seuraa, että sellainen velkoja, jolla ei ole velkojan asemaa ja sitä kautta saatava velalliselta, ei voi hakea konkurssia (Könkkölä & Linna 2013, 80).

Tilanteessa, jossa suomalainen konkurssi on Euroopan maksukyvyttömyysasetuksen mukainen sekundäärimenettely, voi konkurssia hakea myös muun muassa päämenettelyn selvittäjä, joka toimii toisessa jäsenvaltiossa (MKA 29. artikla). Kun toisessa jäsenvaltiossa on aloitettu päämenettely, saa toisessa jäsenvaltiossa sekundäärimenettelyn aloittamista pyytää päämenettelyn selvittäjä, tai muu henkilö tai viranomainen, jolla on oikeus jäsenvaltion lainsäädännön mukaan hakea maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamista (MKA 29. artikla). Suomessa kuitenkin viranomaisella ei ole oikeutta hakea konkurssia, ellei viranomainen ole velkojan asemassa. Päämenettelyn selvittäjällä voi olla perusteltu syy hakea maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamista esimerkiksi siksi, että velallisen varojen hallinnointi ja realisointi ovat helpompaa. (Könkkölä & Linna 2013, 80, 89.)

3.1.4 Hakijasaatava ja sen edellytykset

KonkL (120/2004) 1:1.1 §:n mukaan päätöksen konkurssiin asettamisesta tekee tuomioistuin velkojan tai velallisen hakemuksesta. Konkurssihakemuksessa hakijan tulee muun muassa esittää omat vaatimuksensa ja sen perustelut (KonkL 7:5.1 kohta 1). Lain esitöissä on katsottu, että velkojan ollessa hakijana, tulee konkurssihakemuksessa ilmoittaa saatava, jonka perusteella konkurssiin asettamista vaaditaan – konkurssisaatava. Vastaavasti velallisen ollessa hakijana tulee hakemuksessa olla päätös tai vastaavasti suostumus konkurssiin asettamisesta. (HE 26/2003 vp, 88.)

Konkurssisaatavalla konkurssissa tarkoitetaan konkurssilain (120/2004) 1:5 §:n mukaan sellaista saatavaa velalliselta, jonka sitoumus tai oikeusperuste on syntynyt ennen konkurssin alkamista. Konkurssisaatavia ovat myös muut saatavat, kuten panttisaavat, joiden määrä tai peruste on ehdollinen (1:5§). Saatava voi olla myös riittävä tai muusta syystä epäselvä (1:5§). Kestovelkasuhteessa konkurssisaatavana huomioidaan se osa saatavasta, joka on konkurssin alkamista edeltävältä ajalta (1:5§). Yleisesti saatavan osalta ratkaisevaa on siis se, että peruste saatavalle on muodostunut ennen konkurssin alkamista. Konkurssin alkamisen jälkeen syntyneitä saatavia ei tulkita konkurssisaatavaksi. Vastaavasti sillä, onko saatava mahdollisesti eräänntynyt ennen konkurssin alkamista, ei ole merkitystä. Esitöissä on myös katsottu, että konkurssisaatava voi olla mikä tahansa pätevän velkasuhteen synnyttämä seikka, kuten vahingonkorvausvelvollisuus, velallisen sitoumus tai muu lakiin perustuva maksuvelvollisuus. (HE 26/2003 vp, 35–36.) Könkkölän (2005, 701) mukaan konkurssisaatavaksi käy mikä tahansa sellainen saatava, joka voidaan maksaa konkurssin alettua konkurssipesästä realisoiduista varoista. Koulun (2009, 107) mukaan saatava voi olla suuruudeltaan vielä määrätymätön, kunhan velvollisuus sen suorittamiselle on olemassa. On kuitenkin hyvä huomata, että konkurssisaatavien osalta on erotettava ne saatavat, joista vastaa konkurssipesä. Tällaisia saatavia ovat esimerkiksi konkurssimenettelystä johtuvat velat. (Uitto 2009, 210.)

Näin muodostuukin konkurssiin asettamisen kannalta, varsinkin velkojan ollessa hakijana, kaksi merkittävää tosiseikkaa: prosessuaalinen ja materiaallinen edellytys hakijasaatavalle. Velkojan tulee siis kyetä osoittamaan, että hänellä on saatava velallisesta, jonka tulee täyttää samanaikaisesti myös materiaaliset edellytykset. Koulun (2009, 105) mukaan velkojan prosessuaalinen oikeus konkurssin hakemiselle kytkeytyykin voimakkaasti saatavan materiaaliseen olemassaoloon. Jos hakijasaavalta materiaalisuoikeudelliset perusteet katoavat, vie se samalla myös hakijan prosessuaalisen aloiteoikeuden.

Seuraava KKO:n ratkaisu selventää kuinka hakijasaatavan olemassaolo kytkeytyy velkojan prosessuaaliseen oikeuteen hakea konkurssia. Tapauksessa Länsi-Suomen verovirasto vaati velallisen asettamista konkurssiin maksamattoman verovelan perusteella.

KKO 2003:101

Velalliselle, jolle jälkiverotuksen perusteella maksuunpantu vero oli muutoksenhaun johdosta muuttunut, oli maksuunpantu muuttunut verovelka uudelleen. Velallisen mukaan konkurssihakemuksen perusteena oleva verovelka oli vanhentunut eikä velkojalla näin ollen ollut muodostunut prosessuaalista edellytystä hakea velallisen asettamista konkurssiin. Tapauksessa esitetyn selvityksen perusteella korkein oikeus katsoi, ettei verovelka ollut vanhentunut. Velkojan konkurssihakemusta ei olisi tullut hylätä sillä perusteella. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, etteivät käräjäoikeus tai hovioikeus ole tutkineet muita konkurssiin asettamisen edellytyksiä, joten asia palautettiin käräjäoikeuteen.

Myös seuraavassa Helsingin hovioikeuden ratkaisussa arvioidaan hakijasaatavaa. Tapauksessa velkoja vaati velallisen asettamista konkurssiin lainan perusteella.

Helsingin hovioikeus 18.06.2015 S 14/3260

Velkoja vaati velallisen asettamista konkurssiin lainan perusteella. Tapauksessa esitettyjen kirjallisten todisteiden perusteella oli käynyt ilmi, et-

tä laina oli liittynyt velallisen Tekes-hankkeeseen. Hovioikeus katsoi, että tapauksessa esitetyn selvityksen ja lainan luonteen perusteella hakijavelkoja ei ollut kyennyt osoittamaan sillä olevan selvää saatavaa velalliselta. Hakemus konkurssiin asettamisesta hylättiin.

Vastaavasti seuraava korkeimman oikeuden ratkaisu selventää, että konkurssi-saatava voi olla mikä tahansa velkasuhteen synnyttämä seikka. Saatava voi olla myös riitainen tai muuten epäselvä. Tapauksessa saneerauksessa ollut velallinen oli asetettu saneerausohjelman kestäessä konkurssiin.

KKO 2010:53

Osakeyhtiö oli saneerausohjelman kestäessä asetettu konkurssiin. Yhtiön hallituksen ainoa jäsen X (toimitusjohtaja) valvoi konkurssissa saneerauksen aikaisia palkkasaatavia, joita ei oltu kirjattu kirjanpitoon. Verovirasto riitautti X:n palkkasaatavat ja katsoi, etteivät ne olleet konkurssisaatavia. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, että vaikka yhtiön kirjapidossa ei ollut mainittu palkkasaatavia, olivat ne perustuneet sopimussuhteeseen ja olivat näin ollen konkurssisaatavia. Korkein oikeus myös katsoi, ettei X ollut luopunut niistä hiljaisesti. (Ään.)

3.2 Materiaaliset edellytykset

Konkurssin materiaalisilla edellytyksillä tarkoitetaan aineellisia edellytyksiä, joiden perusteella velallinen voidaan asettaa konkurssiin. Materiaaliset edellytykset kuvastavat usein velallisen talouden tilaa.

Materiaaliset edellytykset voidaan jakaa prosessuaalisten edellytysten tapaan karkeasti neljään. Materiaalisia edellytyksiä ovat: maksukyvyttömyys, velkojan oikeus vaatia velallisen asettamista konkurssiin, maksukyvyttömyyden olettamat ja ylivelkaisuus. Maksukyvyttömyyttä voidaan pitää myös konkurssin yleisenä lähtökohtana. Käsittelen opinnäytetyössä seuraavaksi jokaista materiaalista edellytystä tarkemmin.

3.2.1 Maksukyvyttömyys konkurssin edellytyksenä

KonkL (120/2004) 2.1.1 §:n mukaan maksukyvytön velallinen voidaan asettaa konkurssiin, jollei muualla toisin säädetä. Lain esitöiden mukaan maksukyvyttömyys olisi yleinen edellytys konkurssille sekä velallisen että velkojan sitä haikiessa (HE 26/2003 vp, 37).

Yleisen maksukyvyttömyyden perusteella velallista voidaan hakea konkurssiin myös silloin, kun saatava ei ole eräännytynyt tai muuten pantavissa maksuun. Tällöin velkojalla ei ole mitään erityistä konkurssiperustetta. Velallisen yleinen maksukyvyttömyys tulee siis arvioitavaksi lähinnä silloin, kun velkoja ei voi konkurssihakemuksensa perusteeksi tai tueksi näyttää mitään oletusta maksukyvyttömyydestä tai velallinen, olettaman täyttymisestä huolimatta, väittää olevansa maksukykyinen. (HE 26/2003 vp, 37.)

Seuraavan KKO:n ratkaisu osoittaa, kuinka velallinen voi mennä konkurssiin yleisen maksukyvyttömyyden perusteella. Tapauksessa saneerausohjelmassa ollut velallinen suoritti kaikki määrätyt suoritukset, mutta velkoja kuitenkin haki velallista konkurssiin maksukyvyttömyyden perusteella. Tapaus on myös muutoin merkityksellinen, koska rehabilitaatioon tähtäävän saneerauksen tarkoituksena on nimenomaan palauttaa velallisen maksukyky, jos sen katsotaan olevan mahdollinen. Näin ollen väite maksukyvyttömyydestä näyttää mahdottomalta.

KKO 2001:18

Velalliselle, joka oli yksityinen elinkeinonharjoittaja, oli aloitettu tuomioistuimessa vahvistettu saneerausohjelma. Velallinen oli tehnyt kaikki saneerausohjelmassa vaaditut suoritukset saneerausvelkojalle, mutta velkoja haki velallista konkurssiin maksukyvyttömyyden perusteella. Velkojalla ei ollut eräännyntä tai muuten maksuun pantavissa olevaa saatavaa, vaikkakin saneerausohjelmassa vahvistettu saatava sinällään oli selvä ja riidaton. Tapauksessa esitetyn selvityksen perusteella korkein oikeus kuitenkin katsoi, että velallinen oli maksukyvytön. Maksukyvyttömyyden tunnusmerkistö täyttyi, koska velallinen oli lopettanut elinkeinonsa harjoitta-

misen eikä hänen varallisuutensa ylittänyt velkojen arvoa. Korkein oikeus totesi, että velallisen omaisuus pitää määrätä luovutettavaksi konkurssiin.

Mikäli velallista kohtaan on jossain toisessa EU:n jäsenvaltiossa aloitettu jo konkurssimenettely, ei suomalainen tuomioistuin saa tutkia täällä kyseisen velallisen maksukyvyttömyyttä (HE 26/2003, 37). EY:n maksukyvyttömyysasetuksen N:o 1346/2000 27:n artiklan mukaan toinen jäsenvaltio voi aloittaa sekundäärimenettelyn maksukyvyttömyyttä tutkimatta, mikäli toisessa jäsenvaltiossa on velallista kohtaan aloitettu jo päämenettely. Könkkölän ja Linnan (2013, 112) mukaan maksukyvyttömyyden tutkimatta jättämisen kannalta ei ole merkitystä hakeeko sekundaarimenettelyä päämenettelyn velkoja, velallinen vai selvittäjä. Tämä universaali menettely mahdollistaa siis sen, että Suomessa kyseinen velallinen tulkitaan ”automaattisesti” maksukyvyttömäksi. Velallinen ei voi myöskään esittää vastanäyttöä. Ilmiöstä käytetäänkin nimitystä kumoamaton oletamus. (Koulu 2009, 75.)

Maksukyvyttömyyttä arvioitaessa on huomioitava KonkL (120/2004) 2:1.2 §, jonka mukaan maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan tilaa, jossa velallinen on muutoin kuin tilapäisesti kykenemätön suoriutumaan veloistaan niiden erääntymiseen mennessä. Kyseinen maksukyvyttömyyden määritelmä on varsin yleinen lainsäädännössämme ja sitä on selvennetty tarkemmin muun muassa takaisin-saannista konkurssipesään annetun lain esitöissä (HE 102/1990 vp) (HE 26/2003 vp, 37).

Tilapäisellä maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan yleisesti pohjoismaisessa lainsäädännössä sitä, ettei velallinen kykene maksamaan velkojaan niiden erääntyessä, eikä tätä ilmiötä voida enää pitää velallisen kannalta tarkasteltuna tilapäisenä (HE 102/1990 vp, 19). Tilapäistä maksukyvyttömyyttä on esimerkiksi tilanteessa, jossa velallinen saa realisoimalla omaisuuttaan rahaa velkojen maksuun vasta myöhemmin (HE 26/2003 vp, 37). Könkkölän ja Mäenpään (2013, 104) mukaan tilapäistä maksukyvyttömyys on myös silloin, kun velallinen on saamassa lisärahoitusta.

Kun arvioidaan velallisen maksukykyä, ei tulisi huomioida pelkästään varoja ja velkoja, vaan myös mahdollisuudet hankkia tuloja tai muuta varallisuutta, unohtamatta velallisen mahdollisuutta saada luottoa. (HE 102/1990 vp, 19.) Myös velallisen mahdollisuus muuttaa maksuehtoja, esimerkiksi luottoajan pidentäminen voi vaikuttaa maksukykyyn. Koulun (2009, 71) mukaan modernissa insolvenssi-oikeudessa tulee myös huomioida velallisen mahdollisuudet päästä velkajärjestelyyn. Velallisella voi olla myös ulkomailla varoja, jotka voidaan käyttää velkojan hakijasaatavan maksuun (Könkkölä & Linna 2013, 104). Lisäksi maksukykyä tulisi arvioida arvioinnin ajankohdan lisäksi myös sen jälkeen. Tuloja ja varoja verrattaisiin siis erääntyneisiin ja tulevaisuudessa erääntyviin velkoihin. Merkityksellistä lähinnä on se, kertyykö velalliselle varoja sitä mukaa, jotta velkojen lyhentäminen ennen erääntymistä on mahdollista. Arvioinnissa varoilla myös luonnollisesti tarkoitetaan niiden todellista eikä kirjanpidollista arvoa. (HE 26/2003 vp, 37.)

Velallinen voi esimerkiksi tilanteessa, jossa varallisuuden arvo kattaa velat kokonaisuudessaan, muuttaa omaisuuttaan rahaksi sitä mukaa kuin velat erääntyvät. Tällöin velallista ei yleensä tulkita maksukyvyttömäksi. Tulkinta muuttuu, jos velallisen omaisuutta ei voida hyödyntää, esimerkiksi edellä mainitulla tavalla, velkojen maksuun. Tällöin velallisen omaisuus ei ole likvidiä – helposti rahaksi muutettavaa. (HE 26/2003 vp, 37.)

Käytännössä maksukyvyttömyyden arvioinnin kannalta merkityksellistä on kuitenkin se, saako velallinen mitenkään rahoitusta toimintansa jatkamiseksi. Rahoituksen saannin kannalta on tärkeää, että velallisen varat ylittävät velat, eikä niinkään varallisuuden likvidiys. (HE 26/2003 vp, 37.)

Toisaalta velallisen varat voivat olla velkoja pienemmät, mutta velallinen on edelleen maksukykyinen. Tilanteessa velallisen varat riittävät erääntyvien velkojen maksuun, ja tulevaisuuden tulovirran ennustetaan riittävän myöhemmin erääntyvien velkojen maksuun. (HE 26/2003 vp, 37.) Velallinen saa esimerkiksi suorituksia asiakkailtaan ja tällöin kassavirta paranee (Könkkölä & Linna 2013, 104).

Seuraava KKO:n ratkaisu selventää velallisen maksukyvyttömyden arviointia. Kyseisessä tapauksessa velkoja, jolla ei ollut erääntynyttä saatavaa, haki velallista konkurssiin. Velallinen oli lopettanut toimintansa ja realisoinut omaisuutensa, mutta jäljellä olleet varat eivät riittäneet kattamaan velkoja.

KKO 1997:28

Velkojalla Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-SPP:llä (myöhemmin A) oli velalliselta Kiteen Peltityö Oy:ltä (myöhemmin B) konkurssihakemuksen mukainen selvä ja riidaton saatava, joka ei ollut vielä erääntynyt. A haki B:n asettamista konkurssiin yleisen maksukyvyttömyden perusteella. Korkein oikeus katsoi, ettei konkurssiin asettaminen vaadi erääntynyttä saatavaa. Näin ollen A:lla oli oikeus vaatia B:n asettamista konkurssiin. Korkein oikeus myös arvioi B:n maksukyvyttömyyttä. B oli lopettanut liiketoimintansa, eikä kyennyt esittämään oikeudessa luotettavaa selvitystä velat ylittävistä varoistaan. Korkein oikeus katsoi, että B oli kyseisessä tilanteessa maksukyvytön ja voitiin näin ollen asettaa konkurssiin.

Velallista, joka on tilapäisesti maksukyvytön, ei voida asettaa konkurssiin (KonkL 2:1.2). Lain esitöiden mukaan tilapäisellä maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan sitä, ettei velallisella ole sillä hetkellä käytettävissään varoja velkojen maksuun, mutta niiden kertyminen on näköpiirissä. Tällaisia tilanteita voi selittää esimerkiksi velallisen kausiluontoinen toiminta. (HE 26/2003 vp, 38.) Koulun (2009, 73) mukaan maksukyvyttömyyden on oltava pysyvää, jotta sitä ei tulkita tilapäiseksi.

Käytännön kannalta keskeisempää kuitenkin on, kuinka kauan velallisen maksukyvyttömyyden voidaan tulkita olevan tilapäistä. Esitöiden mukaan tilapäisyyttä on harkittava yksittäistapauksin. Harkintaan voivat vaikuttaa esimerkiksi velallisen omaisuuden realisoinnin mahdollisuudet ja velallisen toimiala. Koulun (2009, 74) mukaan on huomioitava myös omaisuuden realisointiin kuluva aika. Lisäksi on huomioitava, kuinka kauan velkojan saatava on ollut maksamatta. Esimerkiksi yritysten oletetaan huolehtivan velvoitteistaan ajallaan, joten aika on verraten lyhyt, koska niiden likvideettivaatimusten oletetaan olevan hyvät (Könkkölä & Linna 2013, 104). Saatavan laadulla on myös merkitystä. Juokse-

vien maksujen, kuten verojen, maksamatta jääminen olisikin näin ollen selkeää osoitus maksukyvyttömyydestä. (HE 26/2003 vp, 38.)

Seuraava Kouvolan hovioikeuden ratkaisu selventää tilapäisesti maksukyvyttömän velallisen käsitettä. Tapauksessa velallinen oli suorittanut konkurssiperusteena olleet hakijasaatavat.

Kouvolan hovioikeus 05.10.2012 S 12/705

Velallinen oli ennen konkurssiin asettamista suorittanut konkurssihakemuksen perusteena olleen eräänntyneen hakijasaatavan. Pesänhoitajan laatiman luettelon perusteella velallisen varat ylittivät velat. Lisäksi aluehallintoviraston päätöksen perusteella suoritettua erityistä tarkastusta perusteella ei voitu osoittaa velallisen olleen maksukyvyttö. Kyseisessä tapauksessa velallinen oli ainoastaan tilapäisesti ollut kykenemätön maksamaan velkojaan, joten edellytyksiä konkurssiin asettamiselle ei ollut.

Näytön arvioinnin kannalta velkojalle muodostuukin näyttötaakka siitä, että hänen on näytettävä velallisen vallitseva maksukyvyttömyys toteen. Koulun (2009, 73) mukaan todistustaakka on tyypillisesti aina hakijalla. Velkojan on siis osoitettava oma saatavansa ja mahdolliset muut velallisen velat. (Könkkölä & Linna 2013, 105.)

Unohtamatta sitä, että velkojan tulee myös näyttää velallisen olevan kykenemätön suoriutumaan taloudellisista velvoitteistaan ajallaan. Koulun (2009, 72) mukaan velallisen talouden tilan toteen näyttäminen on vaikeaa, koska velkoja ei pääse käsiksi velallista koskevaan kirjanpitoon, vaan joutuu tyytymään vain saamiinsa tietoihin. Velallisen on vastaavasti kyettävä näyttämään tulevien ja nykyisten varojen riittävyys – kumottava maksukyvyttömyys. Jos velallinen pysyy passiivisena, on velkojan kuitenkin pystyttävä näyttämään velallisen maksukyvyttömyys toteen. (Könkkölä & Linna 2013, 105.)

Velkojalla ei ole, maksukyvyttömyyteen vedotessaan, esittää mitään erityistä perustetta konkurssihakemuksensa tueksi. Maksukyvyttömyyden arviointi on tästä syystä – selviä poikkeuksia lukuun ottamatta – tyypillisesti vaikeaa. Yhte-

nä syynä tähän on maksukyvyttömyyden tulkinnanvaraisuus. Maksukyvyttömyyden arvioinnissa tulee huomioida kaksi merkittävä tosiseikkaa: velallisen velat ja velallisen varallisuus. Velkojen arvioinnissa keskeistä on pyrkiä selvittämään: mitä pidetään sellaisina velkoina, jotka velallisen tulee hoitaa, milloin ne tulee hoitaa ja minkä suuruisina ne tulee hoitaa. Vastaavasti varallisuuden kannalta keskeistä on selvittää mitä sellaista omaisuutta velallisella on, jota voidaan hyödyntää velkojen maksuun. Tulkinnanvaraisuuteen kun lisätään se, että ratkaisua-aineisto on heikkoa, on maksukyvyttömyyden arviointi haasteellista. (Koulu 2009, 71–72.)

3.2.2 Velkojan oikeus vaatia velallisen asettamista konkurssiin

Sekä velkojalla että velallisella itsellään on oikeus hakea velallista konkurssiin. Velallisen sitä itse hakiessa kyse on lähinnä muodollisuudesta, jossa velallinen myöntää maksukyvyttömyytensä. Vastaavasti velkojan intressit voivat joskus vaatia, että velallinen tulee voida hakea konkurssiin myös silloin, kun saatavasta ei ole tuomiota tai muuta täytäntöönpanoperustetta. Tarvittaessa konkurssiin tulee voida hakea myös erääntymättömän saatavan perusteella. Velkojalle tarve konkurssin hakemiselle voi tulla ajankohtaiseksi esimerkiksi silloin, kun epäillä velallisen epärehellisyyttä. Velallinen voi hävittää omaisuuttaan, jolloin velkoja voi jäädä ilman suoritusta. (HE 26/2003 vp, 38.) KonkL (120/2004) 2:2 §:ssä säädetään siitä, millainen saatava velkojalla tulee olla konkurssiin hakemista varten.

KonkL (120/2004) 2:2.1 §:n kohdan 1 mukaan velkoja voi vaatia velallisen asettamista konkurssiin, jos sillä on lainvoimaiseen tuomioon, täytäntöönpanokelpoiseen ratkaisuun tai tuomioon tai muuhun täytäntöönpanoperusteeseen perustuva saatava velalliselta. On olemassa myös muita maksuperusteita, jotka voidaan panna täytäntöön kuin lainvoimainen tuomio, ja näin ollen velkoja voi myös niiden perusteella vaatia velallisen asettamista konkurssiin. (HE 26/2003 vp, 38.) Tällaisia maksuperusteita ovat muun muassa lapsen elatuksesta annetun lain (704/1975) 8 §:ssä tarkoitettu elatussopimus. Lapsen elatuksesta anne-

tun lain (704/1975) 8.3 §:n mukaan sosiaalilautakunnan hyväksymä elatusso-pimus voidaan panna täytäntöön lainvoimaisen tuomion tavoin.

Seuraava KKO:n ratkaisu osoittaa kuinka velkoja voi vaatia velallisen asettamis-ta konkurssiin lainvoimaiseen tuomioon perustuvan saatavan perusteella. Ta-pauksessa pankki vaati ulkomailla asuvan yksityishenkilön asettamista kon-kurssiin.

KKO 1997:50

Velkoja Marcard, Stein & Co (myöhemmin pelkkä pankki), vaati Ehrnroot-hin asettamista konkurssiin Hampurin maa-oikeuden yksipuolisesti tuomi-tun tuomion perusteella. Saaminen oli tuomittu Ehrnroothin maksettavak-si, eikä hän ollut hakenut siihen muutosta, jolloin ratkaisu oli tullut lainvoimaiseksi. Ehrnroothin on katsottu menettelyllä näin tunnustaneen-sa pankin saatavan. Korkein oikeus katsoi, että pankin saatava oli selvä ja riidaton, eikä Ehrnroothin konkurssihakemuksen kiistäminen ollut pe-rustelua. Ehrnrooth on näin ollen asetettava konkurssiin. (Ään.)

Vastaavasti muuhun täytäntöönpanoperusteeseen pohjautuva saatava on esi-merkiksi lain verojen ja maksujen täytäntöönpanosta (706/2007) 1 §:n mukainen julkinen saatava, joka voidaan panna täytäntöön, vaikkei se perustukkaan pää-tökseen tai tuomioon. Lain esitöiden mukaan julkisia maksuja ja veroja on ny-kyisin varsin runsaasti, ja lukuisissa erityislaeissa muut näihin rinnastettavat saatavat on säädetty suoraan ulosottokelpoisiksi – täytäntöönpanokelpoisiksi (HE 83/2006 vp, 82). Myös ulosottokaaren (705/2007, myöhemmin UK) 2:2.1 §:n mukainen ulosottomiehen tekemä osamaksukauppaa koskeva tilityspöytä-kirja on muuhun täytäntöönpanoperusteeseen pohjautuva saatava.

Veroja on oikeuskäytännössä pidetty tyypillisesti selvänä ja riidattomana saata-vana, joiden perusteella velkoja voi hakea velallista konkurssiin. Poikkeuksena tilanne, jossa valitusta, oikaisuvaatimusta tai perustevalitusta käsittele viran-omainen keskeyttää ulosmittaamisen. Tämän jälkeen saatava ei ole enää selvä ja riidaton eikä näin ollen anna velkojalle mahdollisuutta konkurssin hakemisel-le. (HE 26/2003 vp, 38.)

Velkoja voisi hakea velallista konkurssiin KonkL (120/2004) 2:2.1 §:n kohdan 2 mukaan myös tilanteessa, jossa saatava perustuu velallisen allekirjoittamaan sitoumukseen, eikä velallinen sitä kiistä. Tällaisia todistettavia asiakirjoja ovat esimerkiksi velkakirjat, vekselit ja kauppasopimukset. Asiakirjat, joissa velallinen on sitoutunut tietyn saatavan maksamiseen. (HE 26/2003 vp, 38.)

Jos kyseessä on kuitenkin sellainen saatava, jota velallinen ei ole allekirjoittanut – tällöin esimerkiksi kyseessä voi olla laskusaatava – voi velkoja vaatia KonkL (120/2004) 2:2.1 §:n kohdan 3 mukaan velallisen asettamista konkurssiin selvän saatavan perusteella, jonka oikeellisuutta ei perustellusti voida epäillä. Esitöiden mukaan saatava tulkittaisiin selväksi ainakin silloin, kun velallinen on myöntänyt konkurssihakemuksen tai vastauksessa tunnustanut saatavan oikeellisuuden. Myös se, että velallinen tunnustaisi KonkL (120/2004) 2:3.2 §:n kohdan 3 mukaisen maksukehotuksen tiedoksiannon yhteydessä velallisen saatavan oikeaksi eikä tätä myöhemmin tuomioistuimessa enää kiistäisi, voitaisiin tulkita selväksi saatavaksi. Edellytyksenä toki olisi, ettei saatavan oikeellisuutta olisi syytä perustellusti epäillä. Näin ollen tulkinnan mukaan velkoja voisi vaatia velallisen asettamista konkurssiin sellaisenkin saatavan perusteella, jota ei ole objektiivisesti arvioiden perusteltua syytä epäillä, vaikka velallinen tämän riitauttaisikin. (HE 26/2003 vp, 39.)

Seuraava KKO:n ratkaisu selventää selvän saatavan käsitettä. Tapauksessa velkoja (B) vaati velallisen (A) asettamista konkurssiin välitystuomioon perustuvan saatavan perusteella.

KKO 1982-II-53

B vaati A:n asettamista konkurssiin välitystuomioon perustuvan saatavan perusteella. A vaati kanteella välitystuomion mitätöimistä. Tapauksessa esitetyn selvityksen perusteella välitystuomioon perustuvaa saatavaa ei voitu pitää mitättömänä, joten B:llä oli selvä saatava, jonka perusteella A voitiin asettaa konkurssiin. Korkeimman oikeuden mukaan A:n nostama kanne välitystuomion mitätöinnistä ei myöskään ollut este saatavan arvioinnille. Korkein oikeus huomioi tapauksessa myös konkurssiuhkaisen maksukehotuksen, jonka A oli saanut todisteellisesti tiedoksi.

Myös seuraavassa tapauksessa korkein oikeus arvioi saatavan selvyyttä. Tapauksessa A Ky vaati B Oy:n asettamista konkurssiin, koska B Oy ei ollut maksanut välitystuomioon perustuvaa saatavaa. A oli antanut myös B:lle välitystuomioon perustuvan konkurssiuhkaisen maksukehotuksen. Vaikka käräjäoikeudessa oli samanaikaisen vireillä välitystuomiota koskeva mitätöintiä tai kumoamista koskeva kanne, korkein oikeus katsoi – ratkaisuun KKO 1982-II-53 vedoten – että sen oli konkurssituomioistuimena tutkittava välitystuomion mitättömyys.

KKO 2016:51

A:llä ei ollut lainvoimaiseen tuomioon perustuvaa saatavaa B:ltä, joten korkein oikeus arvioi saatavan selvyyttä. Korkein oikeus katsoi, että kyseisessä tapauksessa B:tä oli pidettävä maksukyvyttömänä, koska tämä ei ollut maksanut maksukehotusta viikon kuluessa sen saamisesta. Korkeimman oikeuden mukaan maksukehotus koski näin ollen selvää ja riidatonta saatavaa, joten B voitiin asettaa konkurssiin.

Vastaavasti seuraavassa KKO:n tapauksessa saatava ei ole selvä ja riidaton. Tapauksessa A haki B:n asettamista konkurssiin tilityksessä vahvistetun saatavan perusteella.

KKO 1990:4

A oli nostanut B:tä vastaan velkomiskanteen, josta oli annettu lainvoimainen tuomio. Kanteen vireille tulon jälkeen A oli pyytänyt ulosottomiehen apua saatavan tilitykseen. Tilityksen takaisinsaantikanteen vireillä ollessa A haki B:n asettamista konkurssiin. Esitetyn selvityksen perusteella korkein oikeus katsoi, ettei tilitystä voitu pätevästi toimittaa aiemmin jutun vireillä ollessa. Tapauksessa esitetyn saatavan ei näin ollen katsottu olevan selvä ja riidaton, joten konkurssihakemus hylättiin.

3.2.3 Oletus maksukyvyttömyydestä

Maksukyvyttömyyden oletussäännösten tarkoituksena on määritellä ne tilanteet, joissa velallisen maksukyvyttömyys on tyypillistä ja se on selkeästi havaittavissa myös ulospäin. Maksukyvyttömyyden oletussääntöjen tarkoituksena on myös keventää konkurssihakijan näyttötaakkaa. Koulun (2009, 76) mielestä on tärkeää, että erityisesti velkojalla on mahdollisuus vedota maksukyvyttömyyttä ilmentäviin tosiseikkoihin. Toki hakija voi vedota aina myös yleiseen maksukyvyttömyyteen tai sen oletukseen. Kaikkiaan KonkL (120/2004) sisältää neljä oletussäännöstä ja ne ovat: velallisen oma ilmoitus, maksujen lakkauttaminen, konkurssiuhkaisen maksukehotus ja tulokseton ulosotto. (Könkkölä & Linna 2013, 106.) Luettelo maksukyvyttömyyden olettamista on tyhjentävä, eikä sitä saa laajentaa (Koulu 2009, 76.)

Velallisen oma ilmoitus

KonkL (120/2004) 2:3.1 §: n mukaan velallista on pidettävä maksukyvyttömänä, jos hän itse niin ilmoittaa, eikä ilmene mitään erityistä perustetta olla hyväksymättä ilmoitusta. Velallinen siis luovuttaa omaisuutensa konkurssiin. Velallisen katsotaan olevan parhaiten perillä omasta taloudellisesta tilastaan, ja siten maksukyvyttömyys oletama voidaan yleensä perustaa tällaiseen velallisen omaan ilmoitukseen (HE 26/2003 vp, 41). Kuitenkaan velkojan mahdollista passiivisuutta ei voida ymmärtää niin, että se tulkittaisiin maksukyvyttömyyden myöntämisenä. (Könkkölä & Linna 2013, 107.)

Ilmoituksella olisi samanlainen luonne myös velkoja-aloitteisessa konkurssissa, mikä näin ollen helpottaa velkojan maksukyvyttömyys oletaman osoittamista. Kun velkoja hakee konkurssia, velallinen voisi tunnustaa olevansa maksukyvyttön, joka riittäisi oletaman täyttymiseksi, ellei ilmenisi erityistä perustetta olla hyväksymättä velallisen ilmoitusta. (HE 26/2003 vp, 41.) Könkkölä ja Linnan (2013, 107) mukaan konkurssiin asettamiseksi myös riittää se, että velallinen myöntää tai hyväksyy velkojan konkurssihakemuksen, koska se samalla sisältää ilmoituksen maksukyvyttömyydestä. Koulun (2009, 78) mielestä suullista il-

moitusta ei saisi kuitenkaan hyväksyä – poikkeuksena tuomioistuimen käsitte-lyistunto – koska mahdollinen suullinen ilmoitus voisi myöhemmin riitautua. Könkkölän ja Linnan (2013, 107) mukaan vastaavasti vain sellainen velallisen ilmoitus tulisi huomioida, joka on tehty konkurssihakemuksen vireillä ollessa. Näin ollen velkojalla ei olisi mahdollisuutta vedota velallisen ilmoitukseen, joka on tullut muussa yhteydessä esille.

Yleensä tuomioistuin siis voisi hyväksyä velallisen maksukyvyttömyys ilmoituksen tai konkurssihakemuksen hyväksymisen, eikä yleistä velvollisuutta ilmoituksen todenperäisyyden tutkimiselle olisi. Ilmoituksen hylkääminen tulee kyseseen vain, jos ilmenee erityisiä perusteita – vastasyitä. Tällaisia erityisiä perusteita ovat esimerkiksi epäilyt velallisen erehtyneen omasta taloudentilastaan. Koulun (2009, 78) mukaan erityiset vastasyyt tulevat tyypillisesti tietoon ulkopuolisten toimesta. Yhteisöissä päätösvaltaa käyttävät henkilöt voivat myös olla eri mieltä taloudentilanteesta ja mahdollisesta konkurssiin hakemisesta. Äärimmillään vietyinä konkurssiuhkaa voidaan jopa käyttää oikeushenkilöiden sisäisenä riidan ratkaisukeinona. (HE 26/2003 vp, 41.) Jos esitetyt vastasyyt ovat olleet uskottavia, on ennen ilmoituksen hylkäämistä kuitenkin velvoitettava hakija esittämään lisäselvitystä (Koulu 2009, 78). Könkkölän ja Linnan (2013, 107) mukaan ilmoituksen todenperäisyyden tutkiminen tulee käytännössä harvoin sovellettavaksi.

On kuitenkin huomattava, että henkilöyhtiöissä vallitseva erimielisyys estää konkurssihakemuksen. Esimerkiksi tällaisia henkilöyhtiöitä ovat avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö. (HE 26/2003 vp, 41.) Avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä annetun lain (389/1988) 3:1 §:n mukaan yksikin yhtiömies voi edustaa yhtiötä ulospäin, kylläkin vain toimialaan kuuluvissa asioissa. Kyseisen lain esitöiden mukaan toimiala käy ilmi kaupparekisteristä. Villan (2013, 67) mukaan toimialan tarkoituksena on rajata yhtiömiesten edustamisoikeuksia ja hallintavaltuuksia. Toimialan ulkopuoliset oikeustoimet ei näin ollen sido yhtiötä. (HE 6/1987 vp, 35.) KonkL:n esitöissä on katsottu, että konkurssihakemus on tällainen ulkopuolinen oikeustoimi, joten yksittäinen yhtiömies ei voi ilman muiden suostumusta ilmoittaa maksukyvyttömyydestä ja sitä kautta hakea konkurssia, tai edes hyväksyä konkurssihakemusta (HE 26/2003 vp, 41).

Seuraava Rovaniemen hovioikeuden ratkaisu osoittaa kuinka henkilöyhtiössä vallitseva erimielisyys estää konkurssin. Kyseisessä tapauksessa verohallinto oli hakenut B Ky:n asettamista konkurssiin. Käräjäoikeus oli asettanut B Ky:n konkurssiin pelkästään yhtiömiehen A hyväksynnällä.

Rovaniemen hovioikeus 6.6.2014 S 14/470

Velkoja, kyseisessä tapauksessa verohallinto, oli hakenut B Ky:n asettamista konkurssiin. Tuomioistuimien oli antanut konkurssihakemuksen tiedoksi velalliselle, yhtiömies A:lle, KonkL 7:8 §:n mukaan haastemiestiedoksiantona. Yhtiömies A oli sähköpostilla toimittanut lausuman, jossa hän oli hyväksynyt konkurssihakemuksen. Käräjäoikeus oli yhtiömies A:n ilmoituksen perusteella asettanut B Ky:n konkurssiin. Yhtiömies C vaati hovioikeudessa, että päätös kumotaan, koska hän ei ole saanut kyseistä konkurssihakemusta tiedoksi. Hovioikeus katsoi, että konkurssihakemuksen hyväksyminen vaatii molempien yhtiömiesten hyväksynnän. Käräjäoikeuden päätös siis kumotaan ja poistetaan. Oikeustila palautuu ennalleen, ja velkojan konkurssihakemus uudelleen käräjäoikeuden käsiteltäväksi.

Henkilöyhtiöitä koskeva vaatimus yksimielisyydestä ei koskea kuitenkaan muita oikeushenkilöitä. Esimerkiksi osakeyhtiön konkurssiin hakemiseksi riittää, että hallitus tai selvitystilassa olevan yhtiön selvitysmiehet tekevät päätöksen konkurssista (Osakeyhtiölaki 20:25.2 §). Samanlainen tilanne on myös osuuskunnan kohdalla, koska konkurssista päättää sen hallitus (Mähönen & Villa 2014, 317).

Osakeyhtiössä hallituksen päätös on enemmistön mielipide, ellei yhtiöjärjestyksessä ole säädetty määräenemmistöstä (Osakeyhtiölaki 6:3.1 §). Osakeyhtiölain (624/2006) 6:3.1 §:n mukaan päätösvaltainen hallitus on silloin, kun sen jäsenistä yli puolet on paikalla, eikä yhtiöjärjestyksessä ole määräästä suuremmasta määrästä. Jos kaikilla hallituksen jäsenillä ei ole varattu tilaisuutta osallistua asian käsittelyyn, päätöstä ei saa tehdä (6:3.2 §). Kiireellisissä asioissa on kuitenkin oleellisempaa saada päätösvaltainen hallitus kuin varmistaa jokaisen yksittäisen jäsenen osallistuminen (HE 109/2005 vp, 80). Konkurssin

kannalta oikeuskäytännössä on kuitenkin edellytetty, että hallituksen jäsenistä kaikki ovat konkurssihakemuksen takana tai ainakin tietoisia siitä. Jos tuomioistuimien kuitenkin epäilee ilmeisesti velallisen ilmoituksen totuudenmukaisuutta, tulisi sen, esimerkiksi lisäselvityksiä pyytämällä, pyrkiä selvittämään vallitsevat tosiseikat. (HE 26/2003 vp, 41.) On kuitenkin täsmennettävä, ettei osakeyhtiön hallituksella ole osakeyhtiölakiin perustuvaa velvollisuutta ilmoittaa maksukyvyttömydestä tai pääoman menettämisestä. Näin ollen konkurssiin hakeutuminen ei ole lakiin perustuva pakollinen velvoite. (Mähönen & Villa 2009, 318.) Poikkeuksen tähän tekee julkinen osakeyhtiö. Julkisen osakeyhtiön hallituksen tulee tilanteessa, jossa se havaitsee oman pääoman olevan alle puolet osakepääomasta, tehdä tilinpäätös ja toimintakertomus taloudellisen tilan selvittämistä varten (Osakeyhtiölaki 20:23.3 §).

Kuten henkilöyhtiöissä, myös säätiössä päätöksen tekee hallitus, tai jos säätiössä on hallintoneuvosto, vastaa se silloin päätöksen tekemisestä. Hallituksen tekemä päätös on pätevä, kun se on saanut tuekseen enemmistön äänistä. Tietäen edellytyksin säätiön asettamisesta konkurssiin voi myös päättää rekisteriviranomainen. (Hannula ym. 2015, 173.) Esitöissä on katsottu, että rekisteriviranomainen puuttuu vain sellaisiin säätiöihin, jotka ovat lopettaneet tosiasiallisen toimintansa tai kyseisillä säätiöillä ei ole enää ollenkaan toimintaedellytyksiä (HE 166/2014 vp).

Lakkautetut maksut

KonkL:n (120/2004) 2:3.2 § kohdan 1 mukaan, mikäli velallinen on lakkauttanut maksunsa, on tätä silloin erityisesti pidettävä maksukyvyttömänä, jollei toisin osoiteta. Maksujen lakkauttamisella tarkoitetaan yksinkertaisuudessa sitä, ettei velallinen suorita maksujaan (HE 26/2003 vp, 42). Könkkölän ja Linnan mukaan (2013, 108) mukaan maksujen lakkauttamisessa velallinen jättää maksunsa maksamatta maksuongelmien takia, eikä saatavien riitaisuuksien takia.

Hakijasaatavalle ei ole maksujen lakkauttamisen suhteen asetettu mitään rajoitusta. Näin ollen maksujen lakkauttamisen ei tarvitse kohdistua hakijan omaan

saatavaan, vaan hakija voi vedota myös muiden velkojien maksujen lakkauttamiseen. Tämä antaa mahdollisuuden velkojalle, jonka saatava ei ole erääntynyt, hakea konkurssiin asettamista. (Koulu 2009, 81.) Näin on katsottu myös lain esitöissä. Hakijan saatavan ei tarvitse olla erääntynyt tai edes maksujen lakkauttamisen kohteena vedottaessa maksukyvyttömyyteen. (HE 26/2003 vp, 41.)

Osoitukseksi lakkauttamisesta riittää velallisen oma ilmoitus. Velallinen julkistaa näin oman tilansa. Kuitenkaan yhden velkoja saama ilmoitus ei vielä riitä todistamaan velallisen maksujen lakkauttamista, vaan lähtökohtaisesti konkurssihakemuksen takana tulee olla useampi velkoja. Poikkeuksena voidaan toki mainita tilanne, jossa velallinen on julkisesti kuuluttanut lakkauttaneensa maksut. Tällöin ilmoitus ilmentää riittävästi maksujen lakkauttamista. Tilanne on toinen myös, jos hakijavelkojan konkurssihakemuksen yhteydessä toimittamasta velallisen ilmoituksesta käy selvästi ilmi, että maksujen lakkauttaminen on laajamittaista. (Koulu 2009, 79–80.)

Lain valmisteluaineistossa on myös katsottu, että käytännössä maksujen lakkauttaminen tulisi, konkurssiin asettamisperusteena, kysymykseen lähinnä sellaisten velallisten kohdalla, joilla on juoksevia maksuja. Juoksevia maksuja on esimerkiksi yrityksillä ja elinkeinonharjoittajilla. (HE 26/2003, vp. 42.) Toki myös muut velalliset voivat lakkauttaa maksujaan, mutta muiden velallisten kohdalla suhtaudutaan suopeammin maksujen laiminlyönteihin (Koulu 2009, 81).

Maksukyvyttömyysolettaman tunnusmerkistön kannalta yhden tai kahden maksun suorittamatta jättäminen ei vielä olisi riittävä osoitus maksukyvyttömyydestä. Maksujen lakkauttamisen tulee olla laajamittaista ja yleistä (Koulu 2009, 79). Lakkauttamisen tulee myös liittyä yleisemmin velallisen maksuongelmiin. Näin ollen voidaan tulkita, että maksujen lakkauttaminen on lähtöisin velallisen maksukyvyttömyydestä, eikä niinkään saatavien riitaisuuksista. (HE 26/2003 vp, 42.)

Jos vastaavasti tällaista ilmoitusta ei kuitenkaan ole ollenkaan tehty, on velkojan esitettävä muuta todistelua, joka osoittaa maksujen lakkauttamisen. Maksujen lakkauttamisen osoittamisen kannalta ratkaisevaa on, jos velallinen ei sitä ole

ilmoittanut, että maksujen keskeytyminen on ulospäin havaittavissa. Tällaisen ulospäin havaittavissa olevan havainnon voi tehdä esimerkiksi tilanteessa, jossa velallinen on sulkenut myymälänsä. (HE 26/2003 vp, 42.) Oleellista konkurssiin asettamisen kannalta on myös se, että lakkautetut maksut ovat vielä asettamista koskevaa päätöstä tehdessä maksamatta. (Könkkölä & Linna 2013, 108).

Seuraava Vaasan hovioikeuden ratkaisu selventää maksukyvyttömyysolettaman arviointia. Tapauksessa velkoja (Verohallinto) vaati velallisen asettamista konkurssiin maksukyvyttömyyteen vedoten.

Vaasan hovioikeus 08.04.2015 S 15/256

Velkoja vaati velallisen asettamista konkurssiin maksukyvyttömyyteen vedoten. Velallinen oli jättänyt muun muassa veronsa maksamatta jo pidemmältä ajalta. Velkoja ei kuitenkaan esittänyt maksukyvyttömyysväitteensä tuoksi mitään näyttöä velallisen tuloista, varallisuudesta tai mahdollisuudesta saada luottoa. Hovioikeus katsoi, että esitetyn selvityksen perusteella velallista ei voitu pitää maksukyvyttömänä, joten konkurssiin asettamisen edellytyksen eivät täytyneet ja päätös konkurssiin asettamisesta kumottiin.

Tulokseton ulosotto

Erityisesti velallista on pidettävä maksukyvyttömänä myös silloin kun ulosotossa on ilmennyt, ettei varoja kerry saatavan täydeksi suorittamiseksi. Varojen kertymistä tulee tarkastella konkurssihakemuksen tekemistä kuutta kuukautta edeltävältä ajalta. (KonkL 2:3.2 kohta 2 §.) Lain esitöissä on katsottu, että velkojan vedotessa tuloksettomaan ulosottoon ei velkojan oman saatavan tarvitse olla eräännytynyt tai edes välttämättä ulosoton kohteena (HE 26/2003 vp, 41).

Ulosotossa velkojan saatava voi jäädä joko kokonaan suorittamatta – tulokseton ulosmittausyritys – tai velkoja saa saatavalleen osasuorituksen. Maksukyvyttömyysolettaman tunnusmerkistön kannalta oleellista on, ettei saatavalle kerry täyttä suoritusta. Velkoja voisi todistaa oletuksen maksukyvyttömyydestä ulosot-

tokaaren (705/2007) 3:95.1 §:n mukaisella estetodistuksella, jonka mukaan hakijalle on annettava todistus, jos saatavalle ei kerry täyttä suoritusta (varattomuuseste) tai velallisen olinpaikasta ei ole tietoa (varattomuus- ja tuntemattomuuseste). Estetodistuksesta käy ilmi ulosottomiehen suorittamat keskeiset toimet (Linna 2008, 95.) Estetodistus osoittaaakin objektiivisesti sen, ettei velallisella ole varoja. Edellä kuvatut estetodistukset luovutetaan aina silloin kun velkoja peruuttaa hakemuksensa. (Linna & Leppänen 2014, 632.)

UK:n (705/2007) 3:95.2 §:n mukaan myös niissä tilanteissa, joissa maksuvelvoite perusteisen ulosoton täytäntöönpano estyy muusta kuin edellä mainituista esteistä, on hakijalle annettava tästä todistus. UK:n esitöiden mukaan täytäntöönpanon estyessä maksetun tai vanhentuneen saatavan kohdalla ei estetodistusta kuitenkaan annettaisi, koska kysymys olisi vireille tulon perusteen puuttumisesta (HE 216/2001 vp, 183). Könkkölän ja Linnan (2013, 110) mukaan maksukyvyttömyyttä arvioitaessa oleellista onkin saada viimeisin tieto ulosoton tilanteesta. Näissä tilanteissa, joissa velkoja jää ilman todistusta, velkoja ei vastaavasti voisi osoittaa KonkL (120/2004) 2:3.2 § kohdan 2 mukaista velallisen maksukyvyttömyysolettamaa. Vaikka ulosoton maksukyvyttömyyttä objektiivisesti osoittava vaikutus olisikin tällöin lakannut, voi velkoja edelleen kuitenkin vedota velallisen yleiseen maksukyvyttömyyteen (Koulu 2009, 83).

UK:n (705/2007) 3:99 §:n mukaan velkojalla on myös ilman ulosottihakemusta oikeus saada velallista koskeva lain 3:95.1 §:n mukainen todistus, joka on annettu pyyntöä edeltävältä kuuden kuukauden ajalta, jos hän saattaa todennäköiseksi, että hänellä on saatava velalliselta, eikä tuona kuuden kuukauden aikana ulosmittausta ole suoritettu. Linnan & Leppäsen (2014, 638) mukaan kyseinen todistus ei ole estetodistus vaan varattomuustodistus, joka on reaaliaikainen ulosottomiehen laatima selvitys.

Konkurssinhakemisen kannalta varattomuustodistus antaa niille velkojille, joilla ei ole erääntynyttä tai ulosottooperusteista saatavaa, mahdollisuuden osoittaa oletus velallisen maksukyvyttömyydestä edellä mainitun varattomuustodistuksen turvin (HE 26/2003 vp, 43). UK:n esitöiden mukaan velkoja voisi saattaa saatavansa todennäköiseksi esimerkiksi esittämällä laskun tai muun maksuun

perustuvan asiakirjan jäljennöksen. Saatavan näyttökynnys ei ole korkea, koska velallisen oikeusturva ei merkittävästi vaarannu. (HE 216/2001 vp, 185.)

Kun velkoja vetoaa konkurssihakemuksessaan oletukseen velallisen maksukyvyttömyydestä tuloksettoman ulosmittauksen turvin, on huomioitava määräaika, jona velkojan on tähän vedottava. Mitä pidemmälle ajallisesti mennään tuloksettomasta ulosmittauksesta, sen näyttöarvo vähenee. KonkL (120/2004) 2:3.2. § kohdan 2 mukaan määräaika on kuusi kuukautta. Esitöiden mukaan määräaika lasketaan ulosottoselvityksen, ulosottomiehen lausunnon tai estetodistuksen päivämäärästä. (HE 26/2003 vp, 43.)

Vastaavasti ulosoton vireilläolosta ei ole vähimmäisaikaa. Jo päivänkin vireillä ollut ja tulokseton ulosotto osoittaa maksukyvyttömyyttä. Painoarvoa ei ole myöskään ennusteille velallisen tulevista varoista, joilla ulosoton voisi suorittaa. (Koulu 2009, 82.)

On huomattava, että UK:n (705/2007) 1:31 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada todistus ulosottorekisteristä nimeämästään henkilöstä. Todistuksessa ovat julkiset tiedot ulosottorekisteristä. Julkisia tietoja, jotka periaatteessa ovat merkityksellisiä konkurssiin hakemisen kannalta, ovat muun muassa hakijasaa-tavan määrä ja mahdollinen tilitysmäärä, vireilläoloaika ja mahdollinen estetodistus päiväyksineen. (Linna 2008, 39). Linnan & Leppäsen (2014, 638) mukaan yleisöjulkinen estetodistus ei kuitenkaan sovellu konkurssiin hakemiseen yhtä hyvin kuin varsinainen estetodistus tai varattomuustodistus.

Konkurssiuhkainen maksukehotus

Lisäksi velallista on erityisesti pidettävä maksukyvyttömänä KonkL (120/2004) 2:3.2 §:n kohdan 3 mukaan tilanteessa, jossa velallinen on ollut kirjanpitovelvol-linen liiketoiminnasta viimeisen vuoden ajan, eikä maksukehotuksesta huolimatta maksa viikon kuluessa velkojan erääntynyttä ja selvää saatavaa. Käytännössä kyseinen lainkohta on osoittautunut yleisimmäksi konkurssiperusteeksi (HE 26/2003 vp, 43). Bräysyn (2013, 33) mukaan konkurssiuhkaisen maksu-

kehotuksen pelotearvo onkin huomatta. Koulu (2009, 84) korostaa, että poikkeuksena muihin maksukyvyttömyyttä ilmentäviin seikkoihin, maksukehotus on velkojakohtainen.

Kirjanpitovelvollisella velallisella tarkoitetaan niitä velallisia, jotka ovat kirjanpitolain (1336/1997) 1:1 §:n ja 1:1 §:n kohdan a mukaan kirjanpitovelvollisia. Tämän tutkimuksen kannalta ei kuitenkaan ole keskeistä lähteä luetteloimaan yksilöllisesti kaikkia tällaisia velallisia. On huomattava, että soveltamista rajataan myös niihin velallisiin, jotka ovat liiketoiminnastaan kirjanpitovelvollisia. Könkkölän ja Linnan (2013, 111) mukaan oletuksena kuitenkin on, etteivät kirjanpitovelvolliset oikeushenkilöt, kuten esimerkiksi säätiöt tai ammattia harjoittavat velalliset kuulu säännöksen piiriin.

Rajaus liiketoiminnasta kirjanpitovelvollisiin velallisiin perustuu siihen, että yleisesti korostettu velvollisuus maksujen hoitamiseen ajallaan kohdistuu erityisesti yrityksiin. Jotta yritykset voivat toimia markkinoilla, tulee niiden kyetä ajoissa maksamaan velkansa (Könkkölä & Linna 2013, 110). On myös huomattava, että velkoja voi antaa maksukehotuksen myös liiketoimintaan liittymättömästä velasta ja myös sellaiselle velalliselle, joka on lopettanut liiketoimintansa, mutta ollut siitä viimeisen vuoden sisällä kirjanpitovelvollinen. (HE 26/2003 vp, 43.)

KonkL (120/2004) 2:3.3 § asettaa lisää rajoitteita, sen mukaan velallinen voidaan asettaa konkurssiin 2:3.2 §:n 3 kohdan mukaan vain, jos seuraavat edellytykset täyttyvät; velkoja on tehnyt hakemuksen kolmen kuukauden kuluessa maksukehotuksen määräajan päättymisestä ja saatava on edelleen suorittamatta, velkoja on antanut maksukehotuksen, jossa mainitaan saatavan määrä ja peruste, velalliselle todisteellisesti tiedoksi ja velalliselle on lisäksi ilmoitettu, että velkoja voi vaatia maksukehotuksen laiminlyönnin perusteella velallisen asettamista konkurssiin. Velallisen oikeusturvan kannalta on tärkeää, että velallinen tietää tarkasti mistä ja minkä suuruisesta velasta on kyse. Tärkeää on myös, että velallinen ymmärtää, että maksun laiminlyönti voi johtaa konkurssihakemukseen. (HE 26/2003 vp, 43.)

Maksukehotuksen tiedoksiannon velkoja voi suorittaa todisteellisesti tai noudattaen oikeudenkäymiskaaren (4/1734, myöhemmin OK) 11:7 §:n mukaista menettelyä, jos sen edellytykset täyttyvät. Todisteellinen tiedoksianto on tyypillisesti silloin, kun tiedoksianto on suoritettu haastemiehen avulla tai muutoin todisteellisesti. Tyypillisesti myös muun henkilön kuin haastemiehen toimittaman tiedoksiannon katsotaan täyttävän todisteellisen tiedoksiannon tunnusmerkistön. (HE 23/2006 vp, 43.) OK:n (4/1734) 11:7 §:n mukaan tilanteessa, jossa haastemies on etsinyt Suomessa asuvaa henkilö, muttei ole häntä tai ketään, jolla on oikeus vastaanottaa tiedoksianto löytänyt tai tavannut, voi haastemies toimittaa tiedoksiannon luovuttamalla asiakirjat etsityn palveluksessa olevalle, 15-vuotta täyttäneelle samaan talouteen kuuluvalla tai viimesijaisena paikalliselle poliisille. Edellä kuvatusta tiedoksiannosta käytetään nimitystä sijaistiedoksianto. Sijaistiedoksiantoa koskevan päätöksen tekee siis haastemies. (HE 16/1990 vp, 14).

Seuraava Turun hovioikeuden ratkaisu selventää millaisessa tilanteessa sijaistiedoksiantoa voidaan käyttää. Vaikka kyseisessä tapauksessa tiedoksi annettavana oli konkurssihakemus, osoittaa se siitä huolimatta ne tosiseikat, joiden tulee sijaistiedoksiantoa harkittaessa täytyä. Tapauksessa tiedoksianto oli annettu X Oy:lle, koska varsinaisia tiedoksi annettavia henkilöitä ei oltu tavoitettu.

Turun hovioikeus 2015:537

A:lle ja B:lle oli tiedoksi annettava konkurssihakemus, joka koski heidän edustamaansa yhtiötä X Oy:tä. Haastemies oli yhtäjaksoisesti ja tuloksetta etsinyt A:ta ja B:ta yli kahden kuukauden ajan. Etsintää oli suoritettu yhtiön osoitteessa ja heidän kotiosoitteissaan. Etsinnän ja selvittelyn lisäksi haastemies oli tehnyt työpaikkakyselyt tuloksetta. Tiedoksiantoa ei oltu pystytty suorittamaan myöskään puhelimessa sovituin järjestelyin. Näin ollen hovioikeus katsoi, että A:n ja B:n vältellen tiedoksiantoa, jolloin laissa edellytetyt edellytykset sijaistiedoksiannolle täyttyivät.

3.2.4 Ylivelkaisuus erityisenä konkurssin edellytyksenä

Ylivelkaisuus on vaihtoehtoinen konkurssiperuste perinteiselle maksukyvyttömyydelle (Koulu 2009, 87). KonkL:n (120/2004) 2:5 §:n mukaan selvitystilassa oleva velallinen, konkurssipesä tai kuolinpesä voidaan asettaa konkurssiin, jos sen velat ylittävät varat. Ylivelkaisuuta arvioitaessa veloilla tarkoitetaan velallisen kaikkia velkoja – myös erääntymättömiä ja ehdollisia. Ehdollisella velalla tarkoitetaan esimerkiksi piilevää verovelkaa. Se on otettava huomioon, jos sen toteutuminen on todennäköisempää kuin toteutumatta jääminen. Vastaavasti varoilla tarkoitetaan velallisen varallisuuspiirin omaisuutta. Jos varat ovat riittäviä, on velallisella niistä luonnollisesti näyttötaakka. Varojen arvon määrittäminen on myös oleellista, kun arvioidaan ylivelkaisuutta. Lähtökohtana on, että arvolla tarkoitetaan käypää arvoa, eikä kirjanpidollista arvoa. Poikkeuksena on konkurssipesän pesäluettelo. (Koulu 2004, 93–94.)

Koulun (2004, 91) mukaan selvitystilassa oleviin velallisiin sovelletaan madallettua konkurssiperustetta. On hyvä myös huomata, että ylivelkaisuustilanteissa selvitystilassa olevan velallisen hakemisesta konkurssiin säädetään myös eri yhteisöjä koskevissa säännöksissä (HE 26/2003 vp, 46).

Yhteisöille on yhteistä, että selvitysmiesten havaitessa ylivelkaisuuden, on heidän haettava yhteisön asettamista konkurssiin (Könkkölä & Linna 2013, 116). Esimerkiksi osakeyhtiölain (624/2006) 20:7.2 §:n mukaan tilanteessa, jossa selvitystilassa olevan yhtiön varat eivät riitä velkojen maksuun, tulee hakea yhtiön asettamista konkurssiin. Kun ylivelkaisuutta arvioidaan, myös yhtiön pääomalainoja pidetään velkana (HE 109/2005 vp, 184).

Vastaava tilanne on myös säätiöiden kohdalla. Säätiölain (487/2015) 4:12.7 §:n momentin 2 mukaan selvitysmiesten on haettava säätiö konkurssiin, jos sen varat eivät riitä velkojen maksuun. Sääntely on vastaavaa kuin yhteisöjenkin kohdalla (HE 166/2014 vp).

Konkurssipesällä edellä kuvattua velvollisuutta konkurssiin hakeutumiseen ei kuitenkaan ole. Konkurssipesän keskeinen tavoite kuitenkin on pesän selvittä-

minen ja omaisuuden realisoinnin loppuun saattaminen, eikä tällöin taseen parantuminen ole odotettavissa. Käytännössä kuolinpesien ylivelkaisuutta sovelletaan konkurssiperusteeksi silloin, kun pesänhoitaja voi todeta asiakirjoista suoraan velallisen olevan selvästi ylivelkainen. (Könkkölä & Linna 2013, 116.)

Kuolinpesän osalta on taas tiettyjä lisäedellytyksiä konkurssiin hakemiselle. Jotta kuolinpesä voidaan asettaa konkurssiin, tulee konkurssin olla tarkoituksenmukainen menettely velkojen maksuun pesän laajuuden, omaisuuden rahaksi muuton tai muun erityisen perusteen vuoksi (KonkL 2:5 §). Lain esitöissä on katsottu, että kuolinpesän konkurssiin asettaminen edellyttää tarkoituksenmukaisuusharkintaa, joka tapahtuu konkurssiin ja pesänselvittäjän hallinnon välillä. Esimerkiksi tilanteessa, jossa kuolinpesän omaisuus on vaikeasti realisoitavissa, on konkurssi tarkoituksenmukainen menettely. Tarkoituksenmukainen menettely konkurssi on myös silloin, kun on mahdollisuus takaisinsaantikanteen nostamiselle. (HE 14/2004 vp, 38–39.)

Konkurssin hakijan kannalta KonkL (120/2004) 2:5 § asettaa vaatimuksia konkurssihakemukselle. Hakijan tulee pystyä osoittamaan ne syyt, joiden perusteella konkurssi on perustellumpi ja tarkoituksenmukaisempi menettely kuin pesänselvittäjän hallinto (HE 14/2004 vp, 38–39). Könkkölä ja Linnan (2013, 116) mukaan käytännössä konkurssi voi tulla kysymykseen vain, jos kuolinpesässä on paljon erilaista tai vaikeasti realisoitavissa olevaa omaisuutta.

Hakijavelkojan voi kuitenkin olla välillä vaikea näyttää ylivelkaisuutta toteen, koska lainsäädännössä ei ole säädetty ylivelkaisuutta osoittavia olettamia. Tyyppillisesti hakijavelkojan onkin osoitettava ylivelkaisuuden tosiseikat kokonaan. Tosiseikat ovat velallisen varat, velallisen velat ja varsinkin niiden epäsuhta. Lisäksi velkojan on vaikea saada tietoa velallisen talouden tilasta, mikä entisestään vaikeuttaa tilannetta. (Koulu 2009, 88.)

Seuraava KKO:n ratkaisu osoittaa, kuinka ylivelkainen velallinen voidaan asettaa konkurssiin. Kyseisessä tapauksessa arvioitiin velallisen varojen ja velkojen suhdetta.

KKO 2001:29

Borje Alvar Norrgård oli asetettu konkurssiin ylivelkaisuuden perusteella. Vaikka velallisen toiminnan liikearvo oli noin 5 miljoona, oli hän ylivelkainen. Ylivelkaisuutta arvioitaessa huomioitiin velallisen taloudellista toimintaa ja verrattiin velallisen varoja suhteessa velkoihin. Velallisen velat ja varat olivat epäsuhteessa.

4 Konkurssiin asettamisen esteet

4.1 Yleinen este

Koska konkurssi on maksukyvyttömyysmenettelynä raskas, ei se ole tarkoituksenmukainen menettely vähäisten saatavien perimiseen. KonkL (120/2004) 2:2.2 §:n mukaan, jos konkurssiin asettamisesta pidetään ilmeisen epätarkoituksenmukaisena konkurssimenettelystä saatavaan hyötyyn ja menettelyn kustannuksiin nähden, konkurssihakemus on tuomioistuimessa jätettävä tutkimatta. Konkurssihakemus jätettäisiin tutkimatta myös silloin, kun velkojan saatava on vähäinen tai konkurssi on selvästi hyvän perintätavan vastainen (KonkL 2:2.2). Velallisen asemaan kohdistuu voimakkaita muutoksia, joten vähäisten intressien takia konkurssimenettely ei ole perusteltu. On huomioitava myös, että velkoja voi turvautua aina ulosottoon. (HE 26/2003 vp, 39.) Koulou (2009, 93) korostaa, että velkojan intressi katoaa esimerkiksi tilanteessa, jossa velallisen velka on paremmin perittävässä ulosoton kautta.

Velkojan vähäisestä saatavasta ei ole ilmaistu tarkkaa vähimmäismäärää, vaan se tulee ratkaista aina tapauskohtaisesti. Esitöiden mukaan lähtökohtana on, että velkojan saatavan ollessa muutamia satoja euroja, tulkitaan saatava vähäiseksi. Könkkölä (2005, 703) vastaavasti näkee, että raja on huomattavasti korkeampi – noin 1000-2000 euroa. Vähäisen saatavan määrä ei kuitenkaan kaikkien velallisten kohdalla ole sama. Könkkölän (2005, 703) mukaan määrä nousisi yrityskoon kasvaessa. Konkurssilain esitöiden mukaan merkitystä voi-

daan antaa velallisen taloudelliselle asemalle, muttei vastaavasti velkojan taloudellisella asemalla ole merkitystä. Tulkinnessa edellytetään myös, ettei konkurssi ole saavutettavaan hyötyyn nähden epätarkoituksenmukainen. (HE 26/2003 vp, 39.) Koulun (2004, 98) mielestä epätarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa tulisi arvioida koko velkojakunnan, eikä vain yksittäisen velkojan intressejä velallisen intresseihin. Könkkölä (2005, 703) myös lisää, että lain tarkoituksiperien mukaista on, että useat yksittäiset saatavat lasketaan yhteen.

Tarkoituksenmukaisuusarvioinnissa tulee huomioida siis velkojan saatavan määrä ja laatu. Arvioitava on myös se, kuinka velallisen velkavastuu toteutuu. Jos velkojan intressi siis puuttuu – esimerkiksi velkavastuu saadaan toisella keinolla hoidettua nopeammin, halvemmin tai yksinkertaisemmin – on konkurssi tällöin epätarkoituksenmukainen menettely kyseisen saatavan perintään. (Koulu 2009, 93.)

Joissain tilanteissa menettelyä voidaan kuitenkin pitää tarkoituksenmukaisena. Jos velkojalla ei ole muuta perusteltua keinoa pysäyttää velallisen lisävelkaantumista, voi konkurssi olla perusteltua. Koulun (2004, 97) mukaan vähäisyyskynnyksestä ja lisävelkaantumis olettamasta hyötyvät institutionaaliset velkojat, jotka perivät esimerkiksi verosaataviaan. Myös tilanne, jossa yksittäinen saatava on vähäinen, mutta velkakanta koostuukin monista veloista, voi tällöin olla tarkoituksenmukaisempaa hakea konkurssia. (HE 26/2003 vp, 39.)

Hyvällä perintätavalla tarkoitetaan saatavien perinnästä annetun lain (513/1999) 4§:n hyvää perintätapaa, jonka mukaan perinnässä ei saa käyttää sopimatonta tai hyvän perintätavan vastaista menettelyä. Sopimaton ja hyvän tavan vastainen menettely ovat joustavia oikeusnormeja. Joustavat oikeusnormit mahdollistavat puuttumisen sitä mukaa kuin uusia menettelyjä tulee ilmi (HE 199/1996). Konkurssilain esitöissä hyvän perintätavan vastaiseksi menettelyksi konkurssin hakemisessa on katsottu esimerkiksi tilanteet, joissa konkurssihakemus perustuu pelkästään viivästyskorkoihin tai arvoltaan pieniin perintäkuluihin (HE 26/2003 vp, 39). Koulu (2009, 98) katsoo, että hyvän perintätavan vastaista on myös hakea velallista konkurssiin heti päättyneen rehabilitaatio menettelyn jälkeen.

Seuraava Rovaniemen hovioikeuden ratkaisu selventää hyvän perintätavan vastaista menettelyä. Tapauksessa velkoja vaati velallisen asettamista konkurssiin epäselvän ja riitaisen saatavan perusteella.

Rovaniemen hovioikeus 21.04.2015 S 14/1229

Velkoja vaati velallisen asettamista konkurssiin epäselvän ja riitaisen saatavan perusteella. Velallinen oli kiistänyt velkojan saatavan jo ennen konkurssihakemuksen jättämistä. Velkojan saatava olisi myös tuonut velalliselle kielteistä julkisuutta ja tarkoittanut merkintää luottotietoihin. Rovaniemen hovioikeus katsoi, että saatavan ollessa epäselvä ja riitainen, velkojan tarkoituksena oli selvästi painostaa velallinen maksuun. Konkurssihakemus oli hyvän perintätavan vastainen, joten hovioikeus jätti asian tutkimatta.

Näyttäisi siis siltä, että hyvän perintätavan vastaiseksi menettely tulkitaan myös silloin, kun velkoja pyrkii painostamaan velallista maksuun. Velkoja käyttää tällöin hänellä olevaa oikeuttaan väärin. Arviointiin vaikuttaa myös, velallisen kannalta, mahdolliset ikävät seuraukset.

On huomattava, että kuluttajan kannalta hyvän tavan vastaisesta ja sopimattomasta menettelystä on säädetty myös kuluttajansuojalaissa (38/1978, myöhemmin KSL). KSL:n 2:1 §:n mukaan hyvän tavan vastaista tai sopimatonta menettelyä ei saa käyttää markkinoinnissa eikä myöskään muutoin asiakassuhteissa. Lain esitöiden mukaan hyvän tavan vastaisella menettelyllä tarkoitetaan eettisten sääntöjen rikkomista, ja vastaavasti sopimattomalla menettelyllä sellaisia epäasiallisia toimintatapoja, jotka ovat omiaan vaikuttamaan kuluttajan taloudellisen päätökseen. (HE 32/2008 vp, 19.) Konkurssilain esitöissä kuluttajaperinnän kannalta hyvän perintätavan mukaista on varata velalliselle vähintään kymmenen päivää aikaa suorittaa maksu tai vastaavasti esittää huomautuksia (HE 26/2003 vp, 40). Konkurssiuhkaisen maksukehotuksen kohdalla maksuaika laskettava maksukehotuksessa ilmoitetusta päivämäärästä, jolloin se on mitä ilmeisemmin kohtuullinen. (Koulu 2004, 99). Koulun (2009, 96) mielestä myös hyvän perintätavan vastaista on hakea velallista konkurssiin, vaikka velallinen on suorittanut sovituksessa maksuohjelmassa olevat suoritukset. Bräysy (2013, 21)

on katsonut, että hyvän perintätavan vastaista perintä on myös silloin, kun velalliselle annetaan harhaanjohtavia tai vääriä tietoja maksuista.

Yleinen esteperuste on tulkinnallisesti hyvin avoin. Saatavan määrän voidaan katsoa olevan keskeisessä roolissa, mutta kuten huomasimme, on se kuitenkin ratkaistava aina tapauskohtaisesti. Voidaan katsoa, että oikeudellisen intressin olemassaolon jälkeen tulee tuomioistuimen punnita konkurssin hyötyjä ja haittoja. Hyötyihin voidaan laskea hakijavelkojan intressit, ja vastaavasti haittoihin voidaan lukea menettelyn epätarkoituksenmukaisuus. Mikäli hyödyt ovat haittoja suuremmat, eikä konkurssi ole hyvän perimistavan vastaista, ei yleinen esteperuste tällöin aktualisoidu. (Koulu 2009, 93–94.)

Esteperusteen soveltaminen onkin oikeuskäytännössä harvinaista ja se on tarkoitettu lähinnä poikkeustapauksia varten. On kuitenkin huomionarvoista, että tilanteessa, jossa se mahdollisesti aktualisoituu, on velallisen siihen lähtökohdaisesti itse vedottava. Vain selvissä tapauksissa tuomioistuimen on itse tämä selvitettävä. (HE 26/2003 vp, 40.) Kuitenkin viimesijaisena näyttötaakka epätarkoituksenmukaisuudesta on velallisella itsellään. Jos velallinen ei saa tätä osoitettu, eikä tuomioistuin sitä viran puolesta selvitettyä, velallinen asetetaan konkurssiin. (Koulu 2009, 97.)

Oikeuskäytännössä on myös katsottu, että aiemmin varojen puutteeseen rauennut konkurssi voi olla este konkurssihakemukselle. Seuraava korkeimman oikeuden tapaus selventää tätä estettä. Tapauksessa aiemmin tehty konkurssihakemus oli rauennut varojen puutteeseen, mutta velkoja haki uudelleen velallisen asettamista konkurssiin.

KKO 1999:47

Velkoja vaati uudella konkurssihakemuksella velallisen asettamista konkurssiin. Aiempi konkurssihakemus oli rauennut varojen puutteeseen. Korkein oikeus katsoi, että kirjoitetussa laissa ei ole kirjoitettua säännöstä kysymyksessä olevasta tilanteesta eikä näin ollen ollut estettä hakea konkurssia. Velkoja ei ollut kuitenkaan tuonut ilmi, että velallisen taloudellisessa tilassa olisi tapahtunut muutosta tai että asia tulisi ratkaista toisin.

Korkein oikeus katsoi, että ei ole perusteltua ratkaista asiaa toisin. Konkursseille ei ollut edellytyksiä.

4.2 Käynnistävä tai käynnistetty muu maksukyvyttömyysmenettely

Konkurssi mielletään insolvenssioikeudessa hyvin usein pakkoperintäjärjestelmäksi ulosoton kanssa. Kuten olemme huomanneet, konkurssille on myös ominaista, että velallisen toiminta kokonaan lakkaa, koska menettelyssä käytetään koko velallisen omaisuus velkojen maksuun (HE 26/2003 vp, 6). Yleisen talouden toiminnan kannalta tämä ei välttämättä ole aina fiksua, jos velallisen toiminnan tervehtymiselle on olemassa edellytykset.

Vastaavasti yksityishenkilön velkajärjestelyn ja yrityksen saneerauksen tarkoituksena on nimenomaisesti tervehtyä velallisen toiminta. Puhutaan siis siitä, että velallisen taloudellinen tilanne saadaan tervehtytettyä niin, että velallinen voi jatkaa toimintaansa. Kyseisestä tervehtymisestä käytetään nimitystä rehabilitaatio. (Linna 2012, 10.) Tässä opinnäytetyössä ei tarkemmin käydä läpi kyseisiä rehabilitaation tähtääviä menetelmiä, vaan oleellisempaa on keskittyä niiden ja konkurssin väliseen suhteeseen.

Insolvenssioikeuden yleisiin oikeusperiaatteisiin nimittäin kuuluu muun muassa tavoiteperiaate, jonka tarkoituksena on ohjata lain soveltajaa oikeaan ratkaisuun. Tavoiteperiaatteisiin kuuluu tavoite rehabilitaatiosta – ensisijaisesti tulee pyrkiä velallisen talouden tervehtymiseen. (Niemi 2014, 183.) Koulu (2009, 97) korostaakin, että rehabilitaatio on ensisijainen konkurssiin nähden. Rehabilitaation ensisijaisuus on ollut pidemmän aikaa jo insolvenssipoliittinen linjaus (Koulu 2007, 3).

Kun tarkastellaan rehabilitaation oikeudellisesti syrjäyttävää vaikutusta, on huomioitava lain yrityksen saneerauksesta (47/1993, myöhemmin YrSanL) 24:1.1 §, jonka mukaan, jos samanaikaisesti on vireillä konkurssihakemus ja hakemus saneerausmenettelystä, ei konkurssihakemusta saa ratkaista ennen kuin päätös saneerausmenettelystä on tehty. Konkurssihakemuksen käsittelyä

on siis lykättävä niin kauan, kunnes päätös saneerausmenettelystä on tehty (Koulu 2009, 97). Jos saneerausmenettely kuitenkin päätetään aloittaa, konkurssihakemus raukeaa (YrSanL 24:1.1 §). Vastaavasti jos saneerausmenettelyä ei aloiteta, tulee konkurssihakemuksen käsittelyä jatkaa (YrSanL 24:1.1§). On hyvä myös huomata, että saneerauksen ensisijaisuudesta hyötyy vain velallisyrittäjä. Estettä ei esimerkiksi muodostu tilanteessa, jossa yksittäinen yhtiömies haetaan konkurssiin. Koko yhtiötä koskeva saneeraushakemus voi edelleen siitä huolimatta olla vireillä. (Koulu 2007, 130.)

Myös yksityishenkilön velkajärjestelyllä on konkurssihakemusta lykkäävä vaikutus (Koulu 2009, 97). Lain yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/1993, myöhemmin VJL) 20.1 §:n mukaan, jos samanaikaisesti on vireillä hakemus konkurssista ja velkajärjestelystä, ei konkurssihakemusta saa ratkaista ennen kuin päätös velkajärjestelystä on tehty. Jos velkajärjestely aloitetaan, hakemus konkurssiin asettamisesta raukeaa (VJL 20.1§). Mutta jos velkajärjestely raukeaa jostain syystä, tulee konkurssihakemus tutkia loppuun (VJL 20.1§). Velallinen voidaan kuitenkin asettaa konkurssiin, jos velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen syntyy velkaa, jonka maksamisen velallinen laiminlyö (VJL 20.4§).

Konkurssiin asettamisen kannalta rehabilitaation konkurssia lykkäävä vaikutus aiheuttaa lainsäädännössä rakenteellisen ongelman. Velallinen voi hakemuksia uusimalla lykätä konkurssin aloittamista periaatteen tasolla loputtomiin. Velallinen voi hakemusta tehdessään vedota aina muuttuneisiin olosuhteisiin. Oikeuskäytännössä hakemusten väärinkäytöksiä ei kuitenkaan ole esiintynyt. (Koulu 2009, 97.) Toisaalta toistetut saneeraushakemukset voidaan tulkita saneerausmenettelyn väärinkäyttämisenä (YrSanL 7.1 § kohta 4).

4.3 Vakuus konkurssiin asettamisen esteenä

KonkL (120/2004) 2:4.1 §:n kohdan 1 mukaan velkojan hakemuksesta velallista ei saa asettaa konkurssiin, jos velkojalla on velallisen omaisuuteen maksun turvaava panttioikeus tai muu vastaava vakuus. Konkurssilain esitöiden mukaan kyse on tilanteesta, jossa velkojalla on jo entuudestaan vakuus, joka kohdistuu

velallisen omaisuuteen. Vakuus voi olla minkälaista velallisen omaisuutta tahansa: aineellista, aineetonta, irtainta tai kiinteää. Panttioikeus on vastaavasti myös hyvin laaja. Panttioikeudella tarkoitetaan kaikkea oikeusjärjestelmän tunnustamaa panttioikeutta. Koulun (2009, 99–100) mukaan vakuuden käsitteeseen kuuluvatkin kaikki panttioikeuteen rinnastettavat vakuusjärjestelyt ja myös omistusoikeudelliset vakuudet, kuten esimerkiksi omistuksenpidätysehto. Esitöiden perusteella myös mahdollinen yrityskiinnitys kuuluu säännöksen piiriin. Vastaavasti muu vastaava vakuus voi esimerkiksi olla pidätysoikeus. (HE 26/2003 vp, 44–45.)

On huomattava, että vakuuden tulee olla maksun turvaava. Tällä tarkoitetaan esitöiden mukaan sitä, että vakuuden arvon tulee kattaa velkojan saatava täysimääräisenä ja vakuuden tulee olla käytettävissä saatavan maksuun. Täysimääräinen kattaminen tarkoittaa pääomaa korkoineen, viivästyskorkoineen ja muine kuluineen. Vakuuden käytettävyyden on esitöissä katsottu turvaavan velkojan asemaa. Velkojalle ei saa muodostua riskiä siitä, että asetettu vakuus voisi peräytyä konkurssipesään. (HE 26/2003 vp, 45.)

Takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/1991) 2:14 §:n mukaan vakuus, pantti tai muu vakuus voi peräytyä, jos velallinen on luovuttanut sen kolmea kuukautta ennen velan määräpäivää, eikä sellaisesta ole sovittu, pantin hallintaa ei ole luovutettu tai muita vakuusoikeuden syntymisen kannalta vaatimia toimia ole tehty. Lain yksityiskohtaisten perusteluiden perusteella kaikenlaiset vakuudet, kuten kiinnitysperusteiset panttioikeudet, omistuksenpidätysehdot ja käteispannit voitaisiin peräyttää. Kuitenkaan legaalisia – suoraan lakiin perustuvia – pidätys- ja panttioikeuksia peräytyminen ei koskisi. Peräytyminen aktualisoituisi siis kolmessa eri tapauksessa takaisinsaantiaikana luovutetun vakuuden kohdalla: vakuudesta ei ole sovittu, pantin hallintaa ei ole luovutettu tai jos vakuusoikeuden syntymisen kannalta vaatimia toimia ei ole tehty. (HE 102/1990 vp, 61.)

Mahdollinen yrityskiinnitys voi olla myös maksun turvaava, mutta sen arviointi on käytännössä ongelmallista. Ratkaisevinta maksun turvaavuutta arvioitaessa on se riittäkö kiinnitetty osa saatavan kokonaiseen suorittamiseen. Maksun

turvaavuutta harkittaessa on otettava nimittäin huomioon myös mahdollinen arvon muutos, jos sellaista on oletettavissa. Näytön arvioinnin kannalta velalliselle muodostuukin näyttötaakka siitä, että asetettu vakuus kattaa velkojan saatavan täysimääräisenä ja on näin ollen maksun turvaava. (HE 26/2003 vp, 45.)

Seuraavan KKO:n ratkaisu selventää vakuuden määritelmää ja osoittaa, kuinka vakuuden tulee olla riittävä, jotta sen voidaan katsoa estävän konkurssihakemuksen. Tapauksessa velkoja vaati velallisen asettamista konkurssiin erääntyneen kauppahintasaatavan ja sen perusteisen viivästyskoron perusteella.

KKO 1991:72

Velkoja oli myynyt velalliselle kiinteistön. Kaupan yhteydessä ehdoissa oli sovittu muun muassa, että omistusoikeus siirtyy vasta kun kauppahinta on kokonaan suoritettu. Kun kauppahinta oli erääntynyt, oli velkoja vaatinut velallisen asettamista konkurssiin kauppahintasaatavan ja viivästyskoron perusteella. Omistuksenpidätysehdoin myydyn kiinteistön arvosta esitettiin poikkeavia arvioita. Viivästyskoron määrän vuoksi vakuuden ei katsottu olevan riittävä, jotta velkojan konkurssihakemus olisi estynyt.

Myös seuraavassa KKO:n tapauksessa tutkitaan, onko velallisen vakuus riittävä, jotta velkojan konkurssihakemus estyy. Tapauksessa Pankki (velkoja) vaati Granmotor Oy:n (velallinen) asettamista konkurssiin.

KKO 1990:145

Velkojalla oli velalliselta saatava, joka perustui luotolliseen shekkitilisopimukseen. Vakuudeksi oli vahvistettu yrityskiinnitys velallisen omaisuuteen. Velkoja vaati velallisen asettamista konkurssiin shekkitilisopimukseen perustuvan erääntyneen ja riidattoman saatavan perusteella. Velallinen oli luovuttanut kiinnityskelpoista omaisuuttaan, jolloin vakuutena olevan yrityskiinnityksen ei voitu katsoa enää olevan riittävä. Velkoja vaatikin, että velallinen suorittaa saatavan tai antaa lisävakuutuksen, sillä uhalla, että luotto katsotaan muutoin kokonaan erääntyneeksi. Velallinen ei suorittanut saatavaa, eikä antanut lisävakuutta velkojalle. Korkein oikeus katsoi tulleen selvitettyksi, että kyseisessä tapauksessa velkojalla oli

erääntynyt selvä ja riidaton saatava velalliselta, eikä jäljellä olevan vakuuden katsottu olevan riittävä. Velallinen asetettiin konkurssiin.

KonkL (120/2004) 2:4.1 § kohdan 2 mukaan velallista ei myöskään voida asettaa konkurssiin, jos velkojalla on jo erääntyneestä saatavastaan maksun turvaava vakuus, jonka joku toinen on asettanut velallisen turvaksi. Lisäksi lisäehtona on, että konkurssin hakeminen on vastoin velkojan vakuuden vastaanottaessa hyväksymiä ehtoja (KonkL 2:4.1 § kohta 2). Kun velkoja on hyväksynyt ehdot, hänen katsotaan ymmärtäneen vakuuden antamisen tarkoitus (Könkkölä & Linna 2013, 118). Esitöiden mukaan kyseessä on tilanne, jossa velkojalla on jo entuudestaan vakuus, jonka on joku sivullinen asettanut. Tällaisessa tilanteessa velkojalla on mahdollisuus valita: hakeeko saatavaa suoraan velalliselta vai vakuudesta. On huomattava, että kolmannen asettama vakuus ei sinällään ole este konkurssihakemukselle. Toisaalta tilanne on kuitenkin toinen, jos kolmannen asettamien ehtojen, jotka velkoja on myös hyväksynyt, lähtökohdiana on, että saatavaa ensisijaisesti haetaan asetetusta vakuudesta. (HE 26/2003 vp, 45.)

Lisäksi velallista ei voida asettaa konkurssiin KonkL (120/2004) 2:4.1 §:n kohdan 3 mukaan tilanteessa, jossa velkojan saatava ei ole erääntynyt ja saatavasta on kolmannen asettama maksun turvaava vakuus tai vaihtoehtoisesti kolmas tarjoaa sellaista vakuutta. Kuten olemme huomanneet, voi velkoja hakea kuitenkin konkurssia myös erääntymättömän saatavan perusteella. Esitöiden mukaan erona on, että velkoja, jonka saatava ei ole erääntynyt, ei voi vaatia saatavan välitöntä maksamista. Näin ollen voidaan katsoa, että erääntymättömän saatavan velkoja on tyydyttävä kolmannen tarjoamaan tai asettamaan maksun turvaavaan vakuuteen. (HE 26/2003 vp, 45.)

KonkL (120/2004) 2:4.2 §:n mukaan takaus on myös vakuus. Takauksen osalta edellytykset ovat hyvin pitkälle samat kuin edellä mainittujen vakuuksien. Takauksen tulee olla maksun turvaava. Takaajan on siis kyettävä suorittamaan velkojan saatava täysimääräisenä. Näin ollen minkä tahansa maksukykyisen yhteisen luovuttama takaus voidaan hyväksyä vakuutena. Käytännössä kuitenkin yleisin takaus on esitöiden mukaan kuitenkin perinteinen pankkitakaus. (HE

26/2003 vp, 45.) Tyypillisesti Pohjoismaisessa konkurssioikeudessa on kuitenkin edellytetty, että takaus on omavelkainen. Tällöin esimerkiksi tavallinen takaus ei ole riittävä konkurssin torjumiselle. Samaa tulkintaa tulisi ja etenkin voisi soveltaa myös Suomeen. (Koulu 2009, 100.) Lain takauksesta ja vierasvelkapanntauksesta (361/1999) 2:1 §:n kohdan 3 mukaan omavelkaisessa takauksessa takauksen antaja vastaa velasta kuin omastaan.

Esitöissä on myös katsottu, vaikka voimassa olevassa lainsäädännössä ei kyseisestä asiasta ole mainintaa, että maksu voi olla esteenä konkurssille. Konkurssia hakeva velkoja olisi näin ollen velvollinen ottamaan maksun niin velallisesta kuin kolmanneltakin. Erityisesti tilanne koskisi niitä tilanteita, joissa velkojan saatava on jo eräännytynyt, mutta myös silloin, kun saatava ei ole eräännytynyt, velallisella tulee olla oikeus torjua saatava maksulla. Maksamista ei myöskään estäisi se, että vastaanotettu maksu voisi joutua takaisinsaannin kohteeksi. Tällöin velallisen oikeussuoja asetetaan velkojan edelle. (HE 26/2006 vp, 45–46.) Könkkölän ja Linnan (2013, 119) mukaan tilanteessa, jossa velallinen tarjoaa maksua, tulisi hänen se pystyä lähes välittömästi suorittamaan. Tuomioistuimien voi kuitenkin, velallisen vastustelusta huolimatta, myöntää enintään yhden viikon maksuajan (Könkkölä & Linna 2013, 119).

4.4 Velkoja luopuu konkurssista

On myös mahdollista, että velkoja luopuu oikeudestaan hakea konkurssia. Velkoja voi luopua esimerkiksi konkurssin hakemisesta silloin, kun on saanut vakuuden kolmannelta. Varsinaisesti se milloin velkoja luopuu konkurssiin hakemisesta, tulee kuitenkin ratkaista tilannekohtaisesti. (Koulu 2009, 103.)

Jossain tyyppitilanteissa luopumista voidaan yleisen kokemussäännön nojalla kuitenkin pitää oletuksena. Esimerkiksi pääomalainojen kohdalla luopumista voidaan olettaa. Oletukseen toisin sanoen siis kuuluu, että velkojan tulee näyttää, ettei hän ole luopunut konkurssiin hakemisesta. (Koulu 2009, 103–104.) Vastaavasti Könkkölän ja Linnan (2013, 120) mukaan luopuminen vaatii velalli-

sen ja velkojan välisen sopimuksen, johon vetoamalla velallinen voi torjua konkurssin.

On hyvä huomata, että oletus luopumisesta ei kuitenkaan aktualisoidu niissä tilanteissa, joissa velkoja antaa velalliselle maksuaikaa. Mutta vastaavasti tilanteissa, joissa velkojan antama maksuaika on osa suurempaa luottojärjestelyä, tulkinta luultavasti kääntyy. (Koulu 2009, 104.)

On myös mielenkiintoista tarkastella velkoja luopumista yleisesti velvoiteoikeuden silmin, vaikkakin pakkotäytäntöönpanoa koskeva sääntely kuuluukin käytännössä pelkästään prosessioikeuden piiriin. Velvoiteoikeuden tarkoituksena on nimittäin ratkoa oikeuskysymyksiä velkojan ja velallisen välisissä oikeussuhteissa ja suorituksissa. Yleisesti velvoiteoikeudessa on mielletty, että velka voi päättyä ilman suoritusta myös anteeksiantoon. Velkoja antaa velallisen velan anteeksi. Anteeksiannon katsotaan olevan vapaamuotoinen oikeustoimi, jolloin on loogista, että riitaisissa tilanteissa velalliselle muodostuu tästä todistustaakka. (Saarnilehto 2005, 5,138.) Konkurssin luopumisen kannalta voinee siis olla mahdollista, että velkoja antaa velallisen velan anteeksi, ja konkurssihakemus näin ollen raukeaa.

5 Pohdinta

5.1 Konkurssin edellytykset

Konkurssin edellytykset voidaan jakaa kahteen eri osa-alueeseen, joiden välillä on kuitenkin liitännäisyyksiä. Nämä kaksi osa-aluetta ovat: prosessuaaliset- ja materiaaliset edellytykset. Mielestäni puhekielessä materiaaliset edellytykset mielletään hyvin usein konkurssin varsinaisiksi edellytyksiksi, eikä näin ollen prosessuaalisia edellytyksiä huomioida ollenkaan, vaikka niiden olemassaolo kytkeytyy suoraan konkurssin mahdollisuuteen, ja niistä on säädetty konkurssilaissa.

Konkurssin prosessuaalisilla edellytyksillä tarkoitetaan niitä edellytyksiä, jotka mahdollistavat itse menettelyn – prosessin. Prosessuaalisia edellytyksiä on yhteensä neljä kappaletta. Tärkeä on huomata, että prosessuaalisten edellytysten olemassaolo on ehdotonta. Jos konkurssin prosessuaalinen edellytys puuttuu, ei menettely ole mahdollinen – konkurssi ei voi toteutua.

Materiaalisilla edellytyksillä tarkoitetaan vastaavasti aineellisia edellytyksiä, joiden perusteella velallinen voidaan asettaa konkurssiin. Materiaaliset edellytykset kuvastavat usein velallisen talouden tilaa. Konkurssin yleisenä materiaalisena edellytyksenä on pidetty velallisen maksukyvyttömyyttä.

Prosessuaaliset edellytykset

Prosessuaalinen edellytys konkurssille on muun muassa tuomioistuimen toimivalta. Ilman toimivaltaista tuomioistuinta konkurssiin asettaminen olisi ehdotonta, koska päätöksen konkurssiin asettamisesta tekee tuomioistuin (KonkL 1:1.1 §). Heiskasen (2005, 729) mukaan tuomioistuimella onkin ehdoton velvollisuus tutkia toimivaltansa, joka jakautuu kansainväliseen- ja kansalliseen toimivaltaan.

Aiemmin tuomioistuimen toimivallan määräytyminen oli huomattavasti yksinkertaisempaa, koska kansallinen ja kansainvälinen toimivalta määräytyivät samoilla säännöksillä. Toimivaltainen tuomioistuin oli se, jonka tuomiopiiriin velallinen kuului. Kansainvälistymisen myötä tilanne on kuitenkin muuttunut. Kansainvälisestä toimivalasta säädetään EY:n maksukyvyttömyysasetuksessa. On kuitenkin hyvä huomata, että MKA tulee sovellettavaksi vain silloin, kun on kyse kansainvälisistä toimijoista. Mielestäni on kuitenkin tärkeä hahmottaa tämän hetkinen maailman tila, jossa globalisoituminen ja verkostojen luominen ovat tärkeässä roolissa. Kansainvälisten toimijoiden määrä tulee takuulla vain lisääntymään, jolloin MKA tulee useammin sovellettavaksi. En kuitenkaan usko, että tämä tulee tuottamaan ongelmia konkurssiin asettamisen kannalta, koska kansainväliselle prosessioikeudelle on keskeistä ensin tutkia kansainvälinen toimivalta, ja vasta tämän jälkeen kansallinen toimivalta. Tästä hyvä esimerkki on

Helsingin hovioikeuden ratkaisu 23.1.2012 S 11/3303. Haastavina tilanteina kuitenkin pidän muita konkurssiin liittyviä oikeudenkäyntejä, kuten mahdollisia takaisinsaanti tilanteita, mutta ne eivät ole tämän opinnäytetyön tutkimuskysymysten kannalta oleellisia.

Konkurssikelpoisuus on myös yksi prosessuaalinen edellytys konkurssille. Konkurssikelpoisuuden tarkoitus on selvittää, kuka voi tulla asetetuksi konkurssiin. Konkurssikelpoisuudella ei siis tarkoiteta materiaalisia edellytyksiä. Konkurssilain esitöissä yleisenä ja yhteisenä lähtökohtana konkurssikelpoisille velallisille ovat oikeuskelpoisuus ja erillisvarallisuus. Konkurssilain määritelmä konkurssikelpoisuudelle on avoin. Konkurssilaissa on kuitenkin lueteltu konkurssikelvottomia velallisia. Könkkölän ja Mäenpää (2013, 76) mielestä tyhjentävän luettelon seurauksena kaikki muut velalliset voivatkin mennä konkurssiin. Oikeustapauksia tutkiessa keskeiseksi määrittäväksi tekijäksi nousi juuri oikeustoimikelpoisuus, jota myös konkurssilain esitöissä korostetaan.

Konkurssi on hakemusasia, joka ratkaistaan velallisen tai velkojan hakemuksesta (KonkL 1:1.1§). Hakemiskelpoisuudesta muodostuu siis prosessuaalinen edellytys velallisen konkurssille. Konkurssia voi hakea joko velallinen itse, jolloin keskeisintä on vain selvittää velallisen konkurssikelpoisuus, tai vastaavasti velkoja. Jotta velkoja voi hakea velallista konkurssiin tulee velkojalla olla saatava velalliselta. Velkojan saatava muodostaakin sekä prosessuaalisen että materiaalisen edellytyksen konkurssille. Mielestäni on myös tärkeä huomata, että hakemiskelpoisuus muodostaa voimakkaan rajoituksen konkurssille. Konkurssia ei voi hakea kukaan ulkopuolinen.

Hakijasaatava siis muodostaa sekä prosessuaalisen että materiaalisen edellytyksen konkurssille, jotka kytkeytyvät voimakkaasti toisiinsa – varsinkin velkoja aloitteisessa konkurssissa. Jos velkojan hakijasaatava ei täytä materiaalisia vaatimuksia, katoaa samalla myös velkojan prosessuaalinen aloiteoikeus konkurssille. Voidaan siis katsoa, että jos velkojan saatava ei täytä materiaalisia edellytyksiä, konkurssi ei ole mahdollinen. Hakijasaatavan materiaalisen olemassaolon kriteerit ovat erilaiset velkoja- ja velallisalioitteisessa konkurssissa. Velallisalioitteisessa konkurssissa velkoja lähinnä hyväksyy konkurssin, eikä se

vaadi erillisiä perusteita. Tämä on mielestäni loogista, koska velallinen todennäköisesti on kaikkein parhaiten perillä omasta talouden tilanteestaan ja konkurssi on usein viimeinen vaihtoehto, johon turvautua. Vastaavasti velkojan ollessa hakijana hakijasaatava käsite on hyvin tulkinnallinen ja avoin. Konkurssilain mukaan riittää, että saatavan oikeusperuste tai sitoumus on muodostunut ennen konkurssiin alkamista (KonkL 1:5§). Konkurssilain esitöissä on katsottu, että saatavan erääntymisellä ei ole merkitystä (HE 26/2003 vp, 35). Oikeuskirjallisuudessa hakijasaatavan käsitteä on laajennettu entisestään. Koulun (2009, 107) mukaan hakijasaatavan osalta on oleellista, että velvollisuus sen suorittamiselle on olemassa. Vastaavasti Könkkölä (2005, 701) mukaan hakijasaatava voi olla mikä tahansa saatava, joka voidaan maksaa konkurssipesästä realisoituista varoista.

Materiaaliset edellytykset

Jotta velallinen voidaan asettaa konkurssiin, tulee myös tiettyjen materiaalisten edellytysten täytyä. Ei siis riitä, että prosessuaaliset edellytykset pelkästään täyttyvät. Konkurssilain toisessa luvussa säädetään konkurssiin asettamisen materiaalisista edellytyksistä.

Konkurssin yleisenä lähtökohtana on aina ollut velallisen maksukyvyttömyys. Velallista on pidetty maksukyvyttömänä silloin, kun hän on kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä. Maksukyvyttömänä velallista ei kuitenkaan pidetä silloin, kun hän on tilapäisesti kykenemätön suorittamaan erääntyneitä saatavia. Oleellista on kuitenkin huomata, että velkoja voi vaatia velallisen asettamista konkurssiin myös erääntymättömän saatavan perusteella. Silloin velkoja hakee velallista konkurssiin yleisen maksukyvyttömyyden perusteella. Tällöin velkojalla ei ole esittää konkurssihakemuksensa tueksi mitään erityistä perustetta tai maksukyvyttömyysolettamaa. Koska näyttötaakka velallisen maksukyvyttömyydestä on aina hakijalla, vaikuttaa konkurssiin meneminen yleisen maksukyvyttömyyden perusteella mahdottomalta. Voidaan olettaa, että tietojen saaminen velallisen taloudellisesta tilanteesta ei ole helppoa. Konkurssilain esitöissä onkin katsottu, että maksukyvyttömyyden arvioinnissa tulee huomioida

velallisen maksukykyä sekä kyseisellä hetkellä että tulevaisuudessa. Maksukyvyttömyyden arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota velallisen velkoihin ja varoihin – erityisesti näiden väliseen suhteeseen. Oikeuskäytännössä on myös vakiintunut, että arvioinnissa tulee huomioida sekä velallisen varat, että velat (KKO 1997:28 ja KKO 2001:18). Tapaus KKO 2001:18 on muutoinkin mielenkiintoinen, koska kyseisessä tapauksessa velallinen oli jo aiemmin asetettu rehabilitaatioon tähtäävään saneeraukseen. Velallinen oli suorittanut myös kaikki saneerausohjelmassa määrätyt suoritukset ajallaan, jolloin maksukyvyttömyys vaikuttaa mahdottomalta. Korkein oikeus oli kuitenkin arvioinut, että velat yrittävät varat, jolloin velallista on pidettävä maksukyvyttömänä.

Velallista ei kuitenkaan saada asettaa konkurssiin, jos tämän katsotaan olevan tilapäisesti maksukyvytön. Konkurssilain esitöissä on katsottu, että tilapäisyyden arviointi tulee ratkaista aina tapauskohtaisesti. Arviointiin vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa velallisen omaisuuden realisoinnin mahdollisuus ja velallisen toimiala. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että arvioinnissa tulee myös huomioida omaisuuden realisointiin kuluva aika, ja kuinka kauan velka on ollut maksamatta. Yritysten kohdalla voidaan olettaa maksun nopeaa suorittamista, koska likviditeettivalmius on korkeampi. Konkurssilain esitöissä on myös katsottu, että juoksevat maksut, esimerkiksi verot, ilmentävät selkeästi maksukyvyttömyyttä. Maksamattomien verojen osoittamaa maksukyvyttömyyttä on myös arvioitu oikeuskäytännössä. Vaasan hovioikeus katsoi ratkaisussaan 08.04.2015 S 15/256, että pelkästään maksamattomat verot eivät ilmennä riittävästä maksukyvyttömyydestä. Tapauksessa velkoja ei myöskään esittänyt muita perusteita maksukyvyttömyydestä, joten velallista ei asetettu konkurssiin.

Konkurssilaissa on myös säädetty sellaisista saatavista, joiden perusteella velkoja voi hakea velallisen asettamista konkurssiin. Velkoja voi vaatia velallisen asettamista konkurssiin muun muassa sellaisen saatavan perusteella, joka perustuu lainvoimaiseen tuomioon. Mielestäni on tärkeä huomata, että velkoja voi myös vaatia velallisen asettamista konkurssiin selvän ja riidattoman saatavan perusteella, jonka oikeellisuutta ei voida perustellusti epäillä. Velkojalla voi siis olla millainen saatava tahansa, kunhan se on selvä ja riidaton. Konkurssilain esitöissä on katsottu, että saatava olisi selvä ainakin silloin, kun velallinen on

sen tunnustanut. Selvää ja riidatonta saatavaa on myös arvioitu oikeuskäytännössä. Korkein oikeus on esimerkiksi ratkaisussaan KKO 1982-II-53 pitänyt välitysuomioon perustuvaa saatavaa selvänä ja riidattomana. Vastaavasti ratkaisussaan KKO 2016:51 korkein oikeus on katsonut, että velallisen maksamaton maksukehotus on ilmentänyt maksukyvyttömyyttä ja näin ollen ollut myös osoitus selvästä ja riidattomasta saatavasta.

Konkurssilakiin on myös sisällytetty säännökset maksukyvyttömyyden olettamista, joiden tarkoitus on ilmentää velallisen maksukyvyttömyyttä ja omalta osaltaan myös helpottaa konkurssihakijan näytötaakkaa. Oletussäännöksiä on yhteensä neljä kappaletta. Velallista on pidettävä maksukyvyttömänä, jos hän siitä itse ilmoittaa eikä sitä ole syytä epäillä. Jos velallinen on lakkauttanut maksunsa, on häntä myös pidettävä maksukyvyttömänä. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että laskujen lakkauttamisen tulee olla toistuvaa, jolloin se ilmentää velallisen maksukyvyttömyyttä. Myös tulokseton ulosotto on yksi maksukyvyttömyyden olettama. Lisäksi konkurssiuhkainen maksukehotus, tarkemmin sen maksamatta jättäminen, on maksukyvyttömyyden olettama. Velallinen voi kuitenkin aina kiistää maksukyvyttömyyden olettaman. Pelkkä vastustaminen ei kuitenkaan riitä, vaan velallisen tulee osoittaa maksukykynsä.

Velallinen voidaan asettaa konkurssiin myös ylivelkaisuuden perusteella. Ylivelkaisuuden arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota velallisen todelliseen omaisuuden arvoon ja velkoihin. Arvioinnin tulee keskittyä näiden suhteeseen. Ylivelkaisuuden arvioinnista on hyvä esimerkki korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2001:29.

5.2 Konkurssin esteet

Konkurssi on oikeudellisena menettelynä raskas ja kallis. On siis perusteltua, että konkurssiin asettamiselle on myös olemassa esteitä. Konkurssin esteitä on yhteensä neljä kappaletta: yleinen este, käynnistyvää tai käynnistettyä muu maksukyvyttömyysmenettely, vakuus ja velkojan luopuminen. Esteitä tutkiessani huomasin, että osa niistä on hyvin avoimia oikeudelliselle tulkinnalle.

Konkurssilaissa on säädetty, että jos konkurssimenettelyä pidetään epätarkoituksenmukaisena menettelynä kustannuksiin ja saatavaan hyötyyn nähden, on hakemus jätettävä tutkimatta. Hakemus jätettäisiin tutkimatta myös silloin, kun saatava on vähäinen tai konkurssi on hyvän perintätavan vastainen. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että tarkoituksenmukaisuus arvioinnissa tulee huomioida saatavan määrä ja laatu. Näin ollen voidaan tulkita, että mikäli saatava saadaan helpommin perittyä toisella tavalla, on konkurssi epätarkoituksenmukainen menettely. Esimerkiksi ulosotto on menettelynä huomattavasti kevyempi kuin konkurssi. Oikeuskirjallisuudessa painotettiin myös, että epätarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa tulee verrata velallisen intressejä kaikkien velkojien intresseihin. Tällöin mielestäni velallinen voi jäädä hyvin usein heikompaan asemaan tilanteessa, jossa hänellä on useita velkojia. Velallisen intressien tulisi tällöin kumota kaikki velkojakollektiivin intressit.

On kuitenkin huomattava, että joissain tilanteissa konkurssia voidaan pitää tarkoituksenmukaisena menettelynä. Jos esimerkiksi velkojalla ei ole muita keinoja pysäyttää velallisen velkaantumista, on konkurssi tarkoituksenmukainen menettely. Mielestäni tämä on perusteltua. Velallinen, joka velkaantuu kovalla vauhdilla, aiheuttaa taloudellista vahinkoa kaikille velkojille.

Saatavan vähäisyyden arvioinnissa laki ei anna suoraa vastausta, vaan asia tulee ratkaista aina tapauskohtaisesti. Saatavan vähäisyyden määrää tutkiessani huomasin, että määrän suuruuteen ei ole olemassa tarkkaa rajaa. Esitöissä on katsottu sen olevan muutamia satoja euroja, mutta kirjallisuudessa sen on katsottu olevan jopa muutamia tuhansia. Oikeuskirjallisuudessa on myös katsottu, että määrän arvo kasvaa suhteessa yrityksen koon mukaan. Lisäksi velkojan yksittäiset saatavat tulisi laskea yhteen. Näyttäisi kuitenkin siltä, että rajan määrittäminen jää lainkäyttäjän päätettäväksi. Raja ratkaistaan siis aina tapauskohtaisesti ottaen huomioon vallitsevat olosuhteet. Arvioinnissa on toki huomioitava myös, ettei konkurssi ole epätarkoituksenmukainen menettely.

Hyvän perintätavan vastainen menettely on myös este konkurssille. Hyvän perintätavan mukaan perinnässä ei saa käyttää sopimatonta tai hyvän perintätavan vastaista menettelyä. Konkurssilain esitöissä on katsottu, että esimerkiksi

pelkkiin viivästyskorkoihin perustuva konkurssihakemus on hyvän perintätavan vastainen. Mielestäni on kuitenkin oleellista huomata, että sopimaton ja hyvän perintätavan vastainen menettely ovat joustavia oikeusnormeja, jolloin ne kykenevät muovautumaan tarpeiden mukaan, kun uusia menettelyjä ilmaantuu.

Kaiken kaikkiaan yleinen esteperuste on tulkinnallisesti hyvin avoin. Voidaan kuitenkin katsoa, että oikeudellisten intressien olemassaolon jälkeen on arvioitava vielä konkurssin hyötyjä ja haittoja. Jos hyödyt ovat haittoja suuremmat, eikä konkurssi ole hyvän perintätavan vastainen, ei yleistä estettä konkurssiin asettamiselle ole. Höytyihin voidaan laskea velkojien intressit, ja haittoihin menettelyn epätarkoituksenmukaisuus. Mielenkiintoista on kuitenkin huomata, että velallisen on itse lähtökohtaisesti vedottava hyvän perintätavan vastaiseen menettelyyn. Tuomioistuimen on puuttuva asiaan vain selvissä tapauksissa.

Kuten aiemmin olemme huomanneet, on myös käynnistyvä rehabilitaatio este konkurssille. Mielestäni on loogista, että tämä on ollut jo pitkään poliittinen linjaus insolvenssioikeudessa. Konkurssi on raskas menettely sekä velalliselle että yhteiskunnalle, joten on järkevää tähdätä ensisijaisesti talouden tervehdyttävään menettelyyn. Tällä voidaan mahdollisesti säästää liiketoiminnan kautta luotuja työpaikkoja ja muita pääomia. On kuitenkin mielenkiintoista huomata, että yritykset hakeutuvat usein liian myöhään konkurssiin. Ylen konkurssiasiamiehelle tekemän haastattelun mukaan saneeraus on tehokas ja hyvä menettely, mutta ongelmana on, että yritykset hakeutuvat usein liian myöhään siihen (Yle 2017).

Rehabilitaation ja konkurssin välistä suhdetta tutkiessani kiinnitin huomiota myös sen syrjäyttävään vaikutuksen tuomaan mahdolliseen ongelmaan. Laissa ei ole säädetty siitä, kuinka monta kertaa velallinen voi hakea rehabilitaatiota. On mahdollista, että velallinen vetoaa aina muuttuviin olosuhteisiin. Oikeuskäytännössä väärinkäytöstä ei kuitenkaan ole esiintynyt.

Mahdollinen vakuus myös estää konkurssin. Vakuus voi olla minkälaista velallisen omaisuutta tahansa. Se voi olla irtainta, kiinteää, aineellista tai aineetonta. Vakuus voi kuitenkin tulla myös kolmannelta. Keskeisintä on, että vakuus on maksun turvaava. Tämä korostuu hyvin korkeimman oikeuden ratkaisuisissa:

KKO 1991:72 ja KKO 1990:145. Maksun turvaava vakuus on silloin kun se voidaan realisoida ja se kattaa velkojan saatavan täysimääräisesti. Esitöissä on myös katsottu, että maksu on este konkurssille. Maksu voi tulla myös kolmanelta ja velallisen on tämä otettava vastaan.

Oikeuskirjallisuudessa on myös katsottu, että konkurssin asettamisen esteenä voi olla velkoja. On nimittäin mahdollista, että velkoja luopuu konkurssista. En kuitenkaan usko, että kyseistä tilannetta tulee tuomioistuimessa vastaan, koska lähtökohtaisesti konkurssissa velkojan intressit ovat rahasaatavia, jotka hän haluaa takaisin.

5.3 Tutkimuksen onnistuminen

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia velallisen konkurssin edellytyksiä ja esteitä. Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksenä olivat: millä edellytyksillä velallinen voidaan asettaa konkurssiin ja mitkä ovat esteet velallisen konkurssille. Lukijan kannalta aluksi oli myös keskeistä selvittää konkurssi käsitteenä ja menetelmä pääpiirteittäin.

Opinnäytetyöprosessi sujui hyvin, vaikka itse työn tekeminen kesti pitkään usean eri tekijän takia. Opinnäytetyössä käytettiin vain luotettavia lähteitä ja niitä pyrittiin hyödyntämään monipuolisesti. Lähdemateriaalia aiheesta löytyi hyvin, tosin oikeuskirjallisuuden osalta ne olivat samanlaisia, jonka takia kahden kirjan osalta huomaa selkeän painotuksen. Tutkimuskysymysten selvittämisen lähteinä käytettiin voimassa olevaa lainsäädäntöä, lain esitöitä, oikeustapauksia ja oikeuskirjallisuutta. Lähteitä käytettiin niiden etusijajärjestyksen mukaan. Pohjana työlle toimi voimassa oleva lainsäädäntö ja lain esityöt. Oikeustapausten käytöllä pyrittiin konkretisoimaan lain käyttöä ja tuomaan lisäarvoa työlle.

Ongelmaksi työssä koin aiheen ja tiedon rajaamisen. Alkuun velallisen konkurssiin asettamisen edellytykset ja esteet vaikuttivat tarkkaan rajatulta aiheelta, mutta opinnäytetyötä tehdessä huomasin, kuinka laajaksi työ olisi mahdollista

tehdä. Mielestäni kuitenkin pystyin rajaamaan työn keskeisiin osiin, eikä työ päässyt menemään liian yksityiskohtaiseksi.

Aiheen valinta oli minulle helppoa, koska olen kiinnostunut yleisesti taloudesta, ja ulosotto- ja insolvenssioikeuden opintojakso oli kiinnostava. Konkurssi on myös ajankohtainen. Vaikka puhutaan, että Suomen talous on noussut taantumasta, on meillä edelleen vaikeuksia, mikä näkyy laajalla rintamalla yritysmaailmassa. Esimerkiksi Suomessa varmasti laajan kuluttajakunnan omaava Erätukku meni konkurssiin (Helsingin Sanomat 2017). Hyvänä indikaattorina talouden tilanteesta voidaan mielestäni pitää pitkäaikaistyöttömien määrää, joka on tällä hetkellä korkealla. Ilman töitä ei ihmisillä ole varallisuutta, eikä näin ollen ostovoimaa, jota talouden rattaat tarvitsevat pyöriäkseen. Koin aiheen myös haastavaksi, mikä lisäsi entisestään mielenkiintoa. Aihetta miettiessä huomasin myös, ettei aiempia opinnäytetöitä ei kyseisestä aiheesta ollut. Opinnäytetyötä voisi helposti jatkaa perehtymällä tarkemmin esimerkiksi tuomioistuimen kansainväliseen toimivaltaan tai tutkimalla tarkemmin vakuuden roolia konkurssin esteenä.

Lähteet

Asunto-osakeyhtiölaki 1599/2009

Bräysy, Pia. 2013. Perintä käytännössä. Viro: Helsingin seudun kauppakamari/Helsingin Kamari Oy ja Pia Bräysy

Hallituksen esitys 6/1987 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä

Hallituksen esitys 16/1990 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren sekä eräiden muidenkin lakien tiedoksiantoa riita-asioissa koskevien säännösten muuttamisesta

Hallituksen esitys 102/1990 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle takaisinsaantia konkurssipesään koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys 199/1996 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi saatavien perinnästä ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Hallituksen esitys 216/2001 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulosottolain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 26/2003 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle konkurssilainsäädännön uudistamiseksi

Hallituksen esitys 14/2004 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle perintökaaren velkavastuusäännösten muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 109/2005 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi

Hallituksen esitys 83/2006 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle ulosottokaareksi ja laiksi verojen ja maksujen täytäntöönpanosta sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 32/2008 vp. Ehdotus hallituksen esitykseksi Eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain 2 luvun muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 7/2009 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 57/2012 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kaupallisten sopimusten maksuehdoista, laiksi saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta ja eräksi niihin liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 166/2014 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle säätiölaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hannula, A., Kilpinen, K. & Lakari, T. 2011. Säätiö. Helsinki: Talentum.

Hannula, A., Kilpinen, K. & Lakari, T. 2015. Säätiö – käytännön käsikirja. Helsinki: Talentum.

Heiskanen, Jussi. 2005. Käräjäoikeus ja konkurssimenettely. Defensor Legis N:o 2005/4, 729–757.

Helsingin hovioikeus 22.05.1991 S 91/458

Helsingin hovioikeus 23.1.2012 S 11/3303

Helsingin hovioikeus 29.9.2012 S 11/3256

Helsingin hovioikeus 18.06.2015 S 14/3260

Helsingin hovioikeus 29.9.2015 S 15/2092

- Helsingin sanomat. 2017. Erätukku hakeutuu konkurssiin – pitkän tappioputken jäljiltä velkaa yli 10 miljoonaa euroa. <http://www.hs.fi/talous/art-2000005126532.html>. 30.3.2017
- Itä-Suomen hovioikeus 17.6.2011 S 11/461
- Kirjanpitolaki 1336/1997
- KKO 1982-II-53
- KKO 1990:4
- KKO 1990:145
- KKO 1991:72
- KKO 1995:166
- KKO 1997:28
- KKO 1997:50
- KKO 1999:47
- KKO 2001:18
- KKO 2001:29
- KKO 2003:101
- KKO 2005:95
- KKO 2010:53
- KKO 2016:51
- Konkurssilaki 120/2004
- Konkurssisääntö 31/1868
- Kouvolan hovioikeus 05.10.2012 S 12/705
- Koulu, R. 2003. Kansainvälinen prosessioikeus pääpiirteittäin. Helsinki: Talentum.
- Koulu, R. 2004. Kansainvälinen konkurssioikeus pääpiirteittäin. Helsinki: Talentum.
- Koulu, R. 2004. Uusi konkurssilaki. Helsinki: Talentum.
- Koulu, R. 2005. Kannustustako konkurssin hakemiseen? Teoksessa Prosessioikeudellisia erityiskysymyksiä Juhlajulkaisu Antti Jokela. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, 85–101.
- Koulu, R. 2007. Uudistettu yrityssaneeraus – saneerausmenettely vuoden 2007 uudistuksen jälkeen. Helsinki: Talentum.
- Koulu, R. 2009. Konkurssioikeus. Helsinki: Talentum.
- Koulu, R. & Lindfors, H. 2010. Maksukyvyttömyys – yritys velkojana ja velallisena. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Kuluttajansuojalaki 38/1978
- Könkkölä, M. 2005. Konkurssiin asettamisen edellytykset uuden konkurssilain mukaan. Defensor Legis N:o 2005/4, 699–712.
- Könkkölä, M. & Linna, T. 2013. Konkurssioikeus. Helsinki: Talentum.
- Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä 389/1988
- Laki lapsen elatuksesta 704/1975
- Laki saatavien perinnästä 513/1999
- Laki Suomen, Tanskan, Islannin, Norjan ja Ruotsin kesken Kööpenhaminassa 7.11.1933 tehdyn, konkurssia koskevan sopimuksen hyväksymisestä ja täytäntöönpanosta
- Laki takaisinsaannista konkurssipesään 758/1991
- Laki takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta 361/1999
- Laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 706/2007
- Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993
- Laki yrityksen saneerauksesta 47/1993

- LaVM 6/2003 vp. Lakivaliokunnan mietintö Hallituksen esitys konkurssilainsäädännön uudistamiseksi
- Linna, T. 2008. Ulosottokaaren pääkohdat. Helsinki: Talentum.
- Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum.
- Linna, T. & Leppänen, T. Ulosotto-oikeus I Ulosottomenettely. Helsinki: Talentum
- Mäenpää, O. 2009. Yliopistolaki. Helsinki: Talentum.
- Mähönen, J. & Villa, S. 2009. Osakeyhtiö IV. Helsinki: Talentum.
- Mähönen, J. & Villa, S. 2014. Osuuskunta. Helsinki: Talentum.
- Neuvoston asetus (EY) N:o 1346/2000
- Niemi, Marja-Leena. 2014. Luotto-oikeus: Luottotyypit, perintäprosessit ja takaisinsaanti. Helsinki: Talentum.
- Oikeudenkäymiskaari 4/1734
- Osakeyhtiölaki 624/2006
- Pinomaa, P. 2009. Saneerausikäntö. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Rovaniemen hovioikeus 6.6.2014 S 14/470
- Rovaniemen hovioikeus 21.04.2015 S 14/1229
- Saarnilehto, A. 2005. Pääasiat velvoitteesta. Helsinki: Talentum.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. Helsinki: Tilastokeskus. <http://tilastokeskus.fi/til/konk/tau.html>. 8.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. 2009, Liitetaulukko 1. Loppuun käsitellyt konkurssihakemukset käräjäoikeuksittain 2009. Helsinki: Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/konk/2009/konk_2009_2010-11-23_tau_001_fi.html. 8.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. Joulukuu 2009, Vireille pannut konkurssit maakunnan ja henkilökunnan määrän mukaan tammi-joulukuussa 2009 ja 2008. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/konk/2009/12/konk_2009_12_2010-02-15_tau_001_fi.html. 9.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. 2010, Liitetaulukko 1. Loppuun käsitellyt konkurssihakemukset käräjäoikeuksittain 2010. Helsinki: Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/konk/2010/konk_2010_2011-06-29_tau_001_fi.html. 8.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. Joulukuu 2010, Liitetaulukko 1. Vireille pannut konkurssit maakunnan ja henkilökunnan määrän mukaan tammi-joulukuussa 2010 ja 2009. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/konk/2010/12/konk_2010_12_2011-02-15_tau_001_fi.html. 9.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. 2011, Liitetaulukko 1. Loppuun käsitellyt konkurssihakemukset käräjäoikeuksittain 2011. Helsinki: Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/konk/2011/konk_2011_2012-06-29_tau_001_fi.html. 8.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. Joulukuu 2011, Liitetaulukko 1. Vireille pannut konkurssit maakunnan ja henkilökunnan määrän mukaan tammi-joulukuussa 2011 ja 2010. Helsinki: Tilastokeskus.

- http://www.stat.fi/til/konk/2011/12/konk_2011_12_2012-02-15_tau_001_fi.html. 9.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. 2012, Liitetaulukko 1. Loppuun käsitellyt konkurssihakemukset käräjäoikeuksittain 2012. Helsinki: Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/konk/2012/konk_2012_2013-06-19_tau_001_fi.html. 8.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. Joulukuu 2012, Liitetaulukko 1. Vireille pannut konkurssit maakunnan ja henkilökunnan määrän mukaan tammi-joulukuussa 2012 ja 2011. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/konk/2012/12/konk_2012_12_2013-02-08_tau_001_fi.html. 9.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. 2013, Liitetaulukko 1. Loppuun käsitellyt konkurssihakemukset käräjäoikeuksittain 2013. Helsinki: Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/konk/2013/konk_2013_2014-06-11_tau_001_fi.html. 8.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. Joulukuu 2013, Liitetaulukko 1. Konkurssiin haetut yritykset ja niiden henkilökunnan määrä maakunnan mukaan tammi-joulukuussa 2013 ja 2012. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/konk/2013/12/konk_2013_12_2014-01-29_tau_001_fi.html. 9.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. 2014, Liitetaulukko 1. Loppuun käsitellyt konkurssihakemukset käräjäoikeuksittain 2014. Helsinki: Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/konk/2014/konk_2014_2015-06-10_tau_001_fi.html. 8.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. Joulukuu 2014, Liitetaulukko 1. Konkurssiin haetut yritykset ja niiden henkilökunnan määrä maakunnan mukaan tammi-joulukuussa 2014 ja 2013. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/konk/2014/12/konk_2014_12_2015-01-28_tau_001_fi.html. 9.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. 2015, Liitetaulukko 1. Loppuun käsitellyt konkurssihakemukset käräjäoikeuksittain 2015. Helsinki: Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/konk/2015/konk_2015_2016-06-08_tau_001_fi.html. 8.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. Joulukuu 2015, Liitetaulukko 1. Konkurssiin haetut yritykset ja niiden henkilökunnan määrä maakunnan mukaan tammi-joulukuussa 2015 ja 2014. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/konk/2015/12/konk_2015_12_2016-01-27_tau_001_fi.html. 9.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-4424. Joulukuu 2016, Liitetaulukko 1. Konkurssiin haetut yritykset ja niiden henkilökunnan määrä maakunnan mukaan tammi-joulukuussa 2016 ja 2015. Helsinki: Tilastokeskus.

- http://www.stat.fi/til/konk/2016/12/konk_2016_12_2017-01-25_tau_001_fi.html. 9.3.2017
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-4424. Maaliskuu 2016, Laatuseloste: Konkurssit. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/konk/2016/03/konk_2016_03_2016_04-20_laa_001_fi.html. 21.4.2016
- Säätiölaki 487/2015
- Turun hovioikeus 8.6.2015 S 15/1715
- Ulosottokaari 705/2007
- Uitto, Tero. 2009, Maksuvelvollisuuden lakkaamisesta. Gummerus kirjapaino Oy.
- Vaasan hovioikeus 08.04.2015 S 15/256
- Valtio neuvoston asetus verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 1324/2007
- Vakuutusyhtiölaki 521/2008
- Vesilaki 587/2011
- Villa, S. 2013. Henkilöyhtiöt ja osakeyhtiö. Helsinki: Talentum.
- Vuorenpää, M. 2009. Prosessioikeuden perusteet – Prosessioikeuden yleisiä lähtökohtia sekä menettely käräjäoikeuden tuomioon asti. Helsinki: Talentum.
- Yhdistyslaki 503/1989
- Yle 2016. Pääomasijoittaja luovuttaa – Anttila konkurssiin. <http://yle.fi/uutiset/3-9036527>. 8.3.2017
- Yle 2017.a Katoaako Seppälän kyltti seuraavaksi katukuvasta? <http://yle.fi/uutiset/3-9486759>. 8.3.2017
- Yle 2017.b Konkurssiasiamies: Saneeraukseen hakeutuvat firmat ovat yleensä liian myöhään liikkeellä. <http://yle.fi/uutiset/3-9532448>. 30.3.2017
- Yliopistolaki 558/2009